

Maa- ja metsätalous-
ministeriö

HELKAMARI KNAAPI

Tapion tarhoissa ja Ahdin apajilla

SELVITYS VALTAKUNNALLISEN METSÄSTYS- JA
KALASTUSMUSEOTOIMINNAN
KEHITTÄMISMAHDOLLISUUKSISTA

Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2019:14

Tapion tarhoissa ja Ahdin apajilla

Selvitys valtakunnallisen metsästys- ja kalastusmuseotoiminnan
kehittämismahdollisuuksista

Maa- ja metsätalousministeriö

ISBN: 978-952-366-003-8

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Maa- ja metsätalousministeriö	17.6.2019	
Tekijät	Helkamari Knaapi		
Julkaisun nimi	Tapion tarhoissa ja Ahdin apajilla. Selvitys valtakunnallisen metsästys- ja kalastusmuseotoiminnan kehittämismahdollisuuksista		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 2019:14		
Diaari/hankenumero	770/04.04.04.00/2019	Teema	-
ISBN PDF	978-952-366-003-8	ISSN PDF	1797-397X
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-003-8		
Sivumäärä	76	Kieli	suomi
Asiasanat	kalastus, kalastusmuseo, kalastuskulttuuri, metsästys, metsästysmuseo, metsästyskulttuuri, erätalous, eräkalastus, kala, riista, museoselvitys		
Tiivistelmä	<p>Selvitystyö toteutettiin maa- ja metsätalousministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön yhteistyön tuloksena. Toimijoista mukana olivat Suomen Metsästysmuseo ry ja Suomen Kalastusmuseoyhdistys ry.</p> <p>Toimeksiannon mukaisen selvityksen tuottamisesta vastasi Museovirasto ja selvityshenkilönä toimi KTM Helkamari Knaapi.</p> <p>Tavoitteena oli nykytila-analyysin ja tarvekartoituksen jälkeen luoda suuntaviivat valtakunnallisen metsästys- ja kalastusmuseotoiminnan toiminnan järjestämiseksi ja kuvata kehittämismahdollisuuksia.</p> <p>Riittävän kattavan kokonaiskäsityksen saamiseksi selvityshenkilö havainnoi toimintaympäristöä, haastatteli keskeisiä toimijoita ja sidosryhmien edustajia sekä perehtyi laajalti kirjallisiin taustamateriaaleihin.</p> <p>Erikoismuseotoiminnan ollessa kyseessä on tarpeen tuntee museon erityisalaan liittyviä näkökulmia. Tämän vuoksi selvityksessä on avattu museoalan ajankohtaisten asioiden lisäksi suomalaisen metsästys-, kalastus- ja eräkalastukseen liittyviä teemoja sekä museotoiminnan merkitystä matkailulle ja aluetaloudelle.</p> <p>Selvityksen aikana ilmeni, että on olemassa selkeä yhteinen näkemys metsästys- ja kalastusmuseotoiminnan yhdistämisestä saman konseptin alle useiden synergiaetujen hyödyntämiseksi ja vaikuttavuuden lisäämiseksi. Selvityksessä käytetään tästä vaihtoehdosta työnimeä "Erämuseo". Raportti sisältää toimenpide-ehdotukset yhteisen "Erämuseo"-hankkeen edistämiseksi.</p>		
Kustantaja	Maa- ja metsätalousministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Jord- och skogsbruksministeriet	17.6.2019	
Författare	Helkamari Knaapi		
Publikationens titel	En utredning om möjligheterna att utveckla nationell jakt- och fiskerimuseiverksamhet		
Publikationsseriens namn och nummer	Jord- och skogsbruksministeriets publikationer 2019:14		
Register number	770/04.04.04.00/2019	Subject	-
ISBN PDF	978-952-366-003-8	ISSN PDF	1797-397X
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-003-8		
Sidantal	76	Språk	finska
Nyckelord	fiske, fiskemuseum, fiskekultur, jakt, jaktmuseum, jaktkultur, ödemark, ödemarkskultur, fisk, vilt, museiutredning		
Referat	<p>Utredningen har tagits fram av jord- och skogsbruksministeriet tillsammans med undervisnings- och kulturministeriet. Finlands jaktmuseum och Finlands fiskerimuseiförening har också medverkat i arbetet.</p> <p>Producenten för utredningen i enlighet med uppdraget var Museiverket och som utredare arbetade ekonomie magister Helkamari Knaapi.</p> <p>Målet efter en analys av nuläget och kartläggning av behoven var att ta fram riktlinjer för att organisera jakt- och fiskerimuseiverksamheten på riksnivå samt beskriva utvecklingsmöjligheterna.</p> <p>För att få en tillräckligt täckande helhetsbild har utredaren studerat omvärlden, intervjuat viktiga aktörer och företrädare för intressegrupper samt fördjupat sig i de breda skriftliga bakgrundsmaterialen.</p> <p>När det gäller specialmuseiverksamhet, är det nödvändigt att man känner till de aspekter som hänför sig till museets specialområde. Därför ger utredningen en översikt såväl över museibranschens aktuella frågor som över den finländska jakt-, fiske- och ödemarkskulturen samt studerar museiverksamhetens betydelse för turismen och den regionala ekonomin.</p> <p>Under utredningsarbetet kom det fram att det finns en klar gemensam syn på att driva jakt- och fiskerimuseiverksamheten enligt ett gemensamt koncept. Detta i syfte att nå flera synergifördelar och öka effekt. Detta alternativ kallas i utredningen för "Jaktmuseum". Rapporten innehåller förslag till åtgärder för att främja detta gemensamma projekt.</p>		
Förläggare	Jord- och skogsbruksministeriet		
Distribution/ Beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Agriculture and Forestry	17 June 2019	
Authors	Helkamari Knaapi		
Title of publication	Report on development prospects regarding national museums for hunting and fisheries		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Agriculture and Forestry 2019:14		
Register number	770/04.04.04.00/2019	Subject	-
ISBN PDF	978-952-366-003-8	ISSN (PDF)	1797-397X
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-003-8		
Pages	76	Language	Finnish
Keywords	fisheries, fishing museum, fishing culture, hunting, hunting museum, hunting culture, game and recreational fisheries, game and wilderness culture, fish, game animal, museum report		
<p>Abstract</p> <p>The study was conducted in cooperation between the Ministry of Agriculture and Forestry and Ministry of Education and Culture. Of the operators in the sectors concerned, the Hunting Museum of Finland Association and the Fisheries Museum of Finland Association gave their inputs into the work.</p> <p>The report was compiled by the Finnish Heritage Agency, and the work was led by Rapporteur, M. Sc. (Econ.) Helkamari Knaapi.</p> <p>The current situation was analysed and a needs survey conducted to serve as the basis for creating guidelines for organising the hunting and fisheries museum activities and describing their development prospects.</p> <p>To construct a comprehensive picture, the Rapporteur observed the operating environment, interviewed the key players and stakeholder representatives, and studied a comprehensive selection of background documents.</p> <p>Because it is a question of highly specialised museum activities, it is important to know about the perspectives of the specific fields. This is why, besides current affairs in the museum and heritage sectors, the report covers various themes associated with the Finnish culture in game and hunting, recreational fishery and wilderness affairs, and the role of museum activities in tourism and regional economies.</p> <p>During the process it became evident that there is a shared understanding of bringing hunting and fisheries museum activities under the same concept, thus enabling to achieve numerous synergy benefits and greater impact. The report uses the working title "Erämuseo" ("museum for game and hunting, recreational fisheries and wilderness culture") for this option, and it gives proposals for measures concerning a common project to promote it.</p>			
Publisher	Ministry of Agriculture and Forestry		
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Metsästäys, kalastus ja eränkäynti; ikaiaikaiset sielun veljet. Kuvaaja Eero Knaapi, Kuvausjärjestelyt Helkamari Knaapi

Sisältö

1	Johdanto	9
1.1	Selvityksen lähtökohdat.....	9
1.2	Selvityksen toteutus ja tulokset.....	11
2	Museoala Suomessa	12
2.1	Museoiden merkitys ja asema Suomessa.....	12
2.2	Muuttuva museoala, muuttuva toimintaympäristö.....	14
2.3	Museopoliittinen ohjelma 2030.....	21
3	Suomalainen metsästys-, kalastus- ja eräkulttuuri	26
3.1	Pyyntikulttuuri osana suomalaisuutta, toimialueen valtakunnallinen merkittävyys.....	26
3.2	Metsästys ja kalastus aineettoman kulttuuriperinnön näkökulmasta.....	31
3.3	Tarvitaanko toimialueelle valtakunnallisesti toimivaa erikoismuseota (vastuumuseota)?	33
4	Katsaus taustoihin ja nykytilaan	37
4.1	Suomen Metsästysmuseumuseumo	37
4.2	Suomen Kalastusmuseumoyhdistys	43
5	Eteenpäin, yksin vai yhdessä?	47
5.1	Jatkaminen itsenäisinä museotoimijoina.....	47
5.2	Yhdistyminen jo olemassa olevaan museoon.....	48
5.3	Yhteisen Erämuseo (työnimi) -konseptin perustaminen.....	48
6	Kohtaamisia ja kumppanuuksia – suuntaviivat valtakunnallisen metsästys- ja kalastusmuseumotoiminnan kehittämiseksi	49
6.1	Toimialojen näkökulma	49
6.2	Aluetalouden näkökulma.....	52
6.3	Hallinnon näkökulma.....	54
6.4	Kiinteistö ja sijainti.....	58
6.5	Riski- ja vaikutusarviot.....	58

7 Kohti yhteistä erämuseota	61
7.1 Toimenpide-ehdotukset ja niiden aikajänne.....	61
7.2 Lopuksi.....	69

Liitteet

LIITE 1. Selvitystyön aikana tehdyt haastattelut	70
LIITE 2. Käytetyt lähdemateriaalit ja tausta-aineisto.....	73

1 Johdanto

1.1 Selvityksen lähtökohdat

Maa- ja metsätalousministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistivät selvitystyön valtakunnallisen metsästys- ja kalastusmuseotoiminnan kehittämismahdollisuuksista ja toiminnan järjestämisen vaihtoehtoisista malleista. Selvityksen laatiminen tapahtui yhteistyössä Suomen Metsästysmuseon ja Suomen Kalastusmuseoyhdistyksen kanssa.

Selvitystyön tavoitteena oli luoda suuntaviivat metsästys- ja kalastusmuseotoiminnan toimintakonseptille. Selvityshankkeessa tunnistettiin nykytila, toimijoiden tarpeet, vahvuudet ja synergiamahdollisuudet metsästys- ja kalastusmuseotoiminnan kehittämisessä, vetovoimaisen matkailukohteen toteuttamisessa ja monipuolisten yleisöjen ja yhteistyöverkostojen palvelemisessa ja hyödyntämisessä. Hankkeen voimavarana ovat olemassa olevat kokoelmat ja tietovarannot, asiantuntemus ja yhteistyöverkostot.

Hankkeessa tuli selvittää vaihtoehdot museotoimintakonseptin tulevaisuudesta itsenäisinä museotoimijoina tai vaihtoehtoisina yhdistymisinä jo olemassa olevaan museoon tai yhteisen Erämuseo -konseptin perustaminen.

Vaihtoehtoisissa arvioitiin mm. seuraavia näkökulmia:

1. Museotoimintamallin sisällölliset ja toiminnalliset tavoitteet
2. Lähtökohdat museotoiminnan roolin, sidosryhmäyhteistyön ja kumppanuuksien kehittämiseksi paikallisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti
3. Palveluiden ja kävijäkokemuksen kehittämismahdollisuudet (kohderyhmät ja niiden tarpeet ja odotukset)
4. Talouden ja liiketoimintamallin kehittämismahdollisuudet (vetovoimaisen kohteen toteuttaminen ja pitkäjänteinen kehittäminen)
5. Museorakennukseen ja sijaintiin liittyvät vaihtoehdot

Selvityksessä pohdittiin myös vaihtoehtoja toimintojen hallinnoimiseksi sekä arvioitiin niiden edellyttämiä resursseja ja rahoitustapoja sekä huomioitiin pitkäjänteisen museotoiminnan rahoitusmahdollisuudet sekä rahoittajien asettamat edellytykset.

Museovirasto vastasi toimeksiannon mukaisen selvityksen tuottamisesta. Selvityshenkilönä toimi KTM Helkamari Knaapi. Selvityshenkilöllä on laaja museo-, metsä-, ja matkailualan kokemus ja tuntemus. Viimeksi hän on toiminut yli kymmenen vuotta valtakunnallisen erikoismuseon johtajana sekä ko. alojen luottamustehtävissä.

Valmistelun tueksi nimettiin hankkeen ohjausryhmä, henkilöt:

erätalousneuvos Vesa Ruusila, maa- ja metsätalousministeriö,puheenjohtaja
pääjohtaja Juhani Kostet, Museovirasto
toiminnanjohtaja Ari Lappalainen, Suomen Kalastusmuseoyhdistys
kulttuuriasianneuvos Mirva Mattila, opetus- ja kulttuuriministeriö
erityisasiantuntija Janne Pitkänen, maa- ja metsätalousministeriö
kulttuuriasianneuvos Päivi Salonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
erityisasiantuntija Roni Selén, maa- ja metsätalousministeriö
museonjohtaja Anne Uotila-Laine, Suomen Metsästysmuseo

Hankkeen kesto oli 1.11.2018 – 31.3.2019.

1.2 Selvityksen toteutus ja tulokset

Metsästys- ja kalastusmuseotyöhön liittyvää ja selvityksessä huomioitavaa ajankohtaista materiaalia ja tietoa on käytetty selvityksen tausta-aineistona. Tämän raportin toimialoja taustoittavissa kappaleissa on viitattu näihin aineistoihin, mutta ei kuten tieteellisessä tekstissä. Luettelo selvityksen tueksi käytetyistä aineistoista löytyy liitteenä.

Selvityksen tuotoksena oleva raportti toimii työkaluna monialaiselle asiantuntijaryhmälle. Tämän vuoksi selvityshenkilö katsoi aiheelliseksi raportin alkupuolella avata toisaalta mu-seoalaan liittyviä ajankohtaisia asioita ja taustoja ja toisaalta taas metsästys-, kalastus- ja eräkulttuuriin liittyviä vastaavia näkökulmia.

Selvitystyön aikana selvityshenkilö kuuli ja haastatteli keskeisiä toimijoita, asiantuntijoita ja sidosryhmien edustajia. Yksilöhaastatteluiden ohella kuultiin kollektiivisesti Suomen Metsästysmuseoyhdistyksen ja Suomen Kalastusmuseoyhdistyksen hallituksia.

Taustatyössä ja haastatteluissa kävi selkeästi ilmi, että on olemassa laaja yhteinen näkemys siitä, että olisi mielekästä yhdistää metsästys- ja kalastusmuseotoiminta saman konseptin alle useiden synergiaetujen hyödyntämiseksi ja vaikuttavuuden lisäämiseksi. Tästä syystä raportissa pääosin keskitytäänkin tämän vaihtoehdon tarkempaan selvittämiseen.

Selvityksen tulokset esitetään toimenpide-ehdotuksina kappaleessa 7. Ehdotukset on pyritty laatimaan mahdollisimman konkreettisiksi. Mahdollisuuksien mukaan on arvioitu myös sitä, mihin ehdotuksella pyritään eli tavoitetta, toteutuksen aikäjännettä ja potenti-aalisia vastuutahoja.

2 Museoala Suomessa

2.1 Museoiden merkitys ja asema Suomessa

Tähän kappaleeseen on koottu tietoa pääasiassa opetus- ja kulttuuriministeriön, Museoviraston ja Suomen Museoliiton internet-sivuilta.

Kansainvälinen museoneuvosto ICOM (International Council of Museums) määrittelee museon seuraavasti:

”Museo on pysyvä, taloudellista hyötyä tavoittelematon, yhteiskuntaa ja sen kehitystä palveleva laitos, joka on avoinna yleisölle ja joka tutkimusta ja opetusta edistääkseen ja mielihyvää tuottaakseen hankkii, säilyttää, tutkii, käyttää tiedonvälitykseen ja pitää näytteillä aineellisia ja aineettomia todisteita ihmisestä ja hänen ympäristöstään.”
(ICOM Statutes, Article 2: definitions).

Museot ovat kansakunnan muistiorganisaatioita yhdessä arkistojen ja kirjastojen kanssa. Museoiden tehtävänä on kuvata koko inhimillistä elämää; tallentaa ja hoitaa siitä kertovaa aineistoa kuten esineitä, näytteitä, taideteoksia, rakennuksia, muinaisjäännöksiä ja muistomerkkejä sekä niihin liittyviä tarinoita.

Tallentamisen ja hoitamisen lisäksi museot välittävät tietoa: museot järjestävät näyttelyitä ja opetusta, julkaisevat tutkimuksiaan ja neuvovat omaan alaansa liittyvissä kysymyksissä.

Museot ovat monipuolisia toimijoita. Museoiden tehtävänä on kulttuuriperinnön säilyttäminen tuleville sukupolville sekä kulttuuriperintöön liittyvän tiedon, tarinoiden ja elämysten välittäminen yleisölle.

Museolaissa museoiden tehtäväksi määritellään kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevan tiedon saatavuuden edistäminen. Tämän tehtävän puitteissa museoiden tulee tallentaa ja säilyttää aineellista ja visuaalista kulttuuriperintöä, harjoittaa siihen liittyvää tutkimusta, opetusta ja tiedonvälitystä sekä näyttely- ja julkaisutoimintaa (Museolaki 729/1992).

Museon ja sen kokoelmien tulee olla kaikkien kansalaisten saavutettavissa. Saavutettavuus on asiakkaiden erilaisten tarpeiden huomioimista kaikessa museotoiminnassa ja asiakkaan museokäynnin kaikissa vaiheissa.

Suomalainen museokenttä

Suomessa on yli 1000 museota. Ammatillisesti hoidettuja, ympäri vuoden avoinna olevia museokohteita on runsaat 300.

Suomen museolaitos on jaettu vastuualueidensa perusteella valtakunnallisiin museoihin, maakuntamuseoihin, aluetaidemuseoihin ja valtakunnallisiin erikoismuseoihin. Ne vastaavat alueellisesti tai alakohtaisesti museotoimen kehittämisestä ja saavat tehtävien hoitoon korotettua valtionosuutta.

Paikallismuseoiden ryhmään kuuluu sekä ammattimuseoita että ei-ammattillisesti hoidettuja museoita. Ammattimuseossa työskentelee vähintään kaksi päätoimista museoalan koulutuksen saanutta henkilöä.

Lisäksi on satoja lähinnä yhdistysten ja kuntien ylläpitämiä pääasiassa kesäisin avoinna olevia paikallismuseoita ja kokoelmanäyttelyitä.

Erikoismuseot

Erikoismuseot ovat tiettyyn ilmiöön tai esinetyyppiin keskittyneitä museoita, jotka tallentavat, tutkivat ja esittelevät kyseiseen aihepiiriin kuuluvaa materiaalia. Erikoismuseot, kuten esimerkiksi taideteollisuusmuseot, tekniikan museot ja tiedekeskukset, asettuvat luonteeltaan usein taidemuseoiden, kulttuurihistoriallisten museoiden ja luonnontieteellisten museoiden välille tai hieman niiden ulkopuolelle.

Valtakunnallisia erikoismuseoita on 17. Niiden tehtävänä on edistää ja ohjata museotoimintaa erikoisalallaan sekä huolehtia alansa museoiden keskinäisestä yhteistyöstä. Ne harjoittavat omalla alallaan tallennus-, tutkimus- ja näyttelytoimintaa.

Tällä hetkellä voimassa oleva museoiden toimintaa määrittävä lainsäädäntö on Museolaki (729/1992). Museolain muutoksia on myöhemmin tarkennettu asetuksella (1192/2005). Museolaki ja -asetus löytyvät Finlex -säädotietopankista.

Museovirasto kokoaa vuosittain tilastotietoa Suomen ammatillisesti hoidettujen museoiden taloudesta, henkilökunnasta ja toiminnasta. Tilasto perustuu museoiden tilastokyselyn kautta antamiin tietoihin. *Museotilasto* antaa hyvän ja kattavan yleiskuvan ammatillisesti hoidettujen museoiden toiminnasta Suomessa.

2.2 Muuttuva museoala, muuttuva toimintaympäristö

Museoalalla on meneillään laajoja, museoiden toimintaa tulevaisuuteen linjaavia uudistuksia. Merkittävin lainsäädännöllinen muutos on uusi museolaki ja valtionosuusjärjestelmän uudistus. Tässä luvussa käsitellään näitä uudistuksia, samoin kuin museopoliittisia linjauksia ja toimintaympäristöanalyysiä.

Museolaki on uudistettu kokonaisuudessaan. Uusi laki (314/2018) tulee voimaan vuoden 2020 alusta lukien. Asia on varsin tuore, se käsiteltiin Tasavallan Presidentin esittelyssä 15.3.2019.

Uudella lailla kumotaan museolaki (729/1992). Lain tavoitteita, toiminnan tarkoitusta ja valtionosuuden edellytyksiä koskevia säännöksiä uudistetaan. Alueelliset ja valtakunnalliset vastuumuseot korvaavat nykyisen maakunta- ja aluetaidemuseo-järjestelmän sekä valtakunnallisen erikoismuseojärjestelmän. Uudessa laissa säädetään vastuumuseoiden tehtävistä ja vastuumuseoksi nimeämisen edellytyksistä. Päätökset museon hyväksymisestä valtionosuuteen oikeutetuksi ja nimeämisestä vastuumuseoksi ovat voimassa toistaiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö arvioi kuitenkin määrävälein, täyttääkö museo edelleen valtionosuuden edellytykset.

Vastuumuseoiden osalta arvioidaan myös, täyttääkö museo edelleen vastuumuseoksi nimeämisen edellytykset ja onko museo huolehtinut vastuumuseolle säädetystä tehtävistä. Museoiden valtionosuus muodostui perusrahoituksesta sekä tehtäväkohtaisesta rahoituksesta alueellisille ja valtakunnallisille vastuumuseoille. Museoiden perusrahoituksen valtionosuusprosentti on 37. Alueellisten vastuumuseoiden tehtäväkohtaisesti määräytyvän henkilötyövuosien osan valtionosuusprosentti on 85. Valtakunnallisten vastuumuseoiden tehtäväkohtainen rahoitus myönnettäisiin valtionosuuden harkinnanvaraisena euromääräisenä korotuksena.

Poimintoja uudesta museolaista:

Lain tavoitteena on

1. ylläpitää ja vahvistaa yksilöiden ja yhteisöjen ymmärrystä ja osallisuutta kulttuurista, historiasta ja ympäristöstä
2. edistää kulttuuri- ja luonnonperinnön sekä taiteen säilymistä tuleville sukupolville
3. edistää yhteisöllisyyttä, jatkuvuutta ja kulttuurista moninaisuutta
4. edistää sivistystä, hyvinvointia ja demokratiaa

Museotoiminnan tarkoituksena on

1. kulttuuri- ja luonnonperinnön sekä taiteen tallentaminen ja säilyttäminen
2. aineistoja ja muita sisältöjä koskevan tutkimuksen edistäminen ja hyödyntäminen
3. aineistojen ja tiedon saatavuuden ja käytön edistäminen
4. kulttuuri- ja luonnonperinnön sekä taiteen esittäminen ja elämysten tarjoaminen
5. yleisötyö, vuorovaikutus sekä opetuksen ja kasvatuksen edistäminen

Ammatillisella museolla tarkoitetaan tässä laissa valtion, kunnan tai kuntayhtymän taikka muun yhteisön tai säätiön ylläpitämää sääntömääräisesti museotoimintaa harjoittavaa toimintayksikköä, jolla on kokoelmat, vakituista ammatillista henkilöstöä ja joka on avoinna yleisölle.

Valtionosuus ammatillisten museoiden käyttökustannuksiin

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää valtionosuutta ammatillisten museoiden käyttökustannuksiin. Ammatillisten museoiden käyttökustannuksiin myönnettävän valtionosuiden tavoitteena on edistää kulttuuriperinnön kattavaa tallentamista sekä monipuolisten, alueellisesti kattavien ja yhteisölleen merkittävien museopalveluiden saatavuutta.

Edellytyksenä ammatillisen museon hyväksymiselle valtionosuuteen oikeutetuksi on, että:

1. museon ylläpitäjänä on kunta tai kuntayhtymä taikka sellainen yksityinen yhteisö tai säätiö, jonka sääntömääräisiin tehtäviin kuuluu museotoiminnan harjoittaminen tai museon ylläpitäminen
2. museon toiminnalle on taloudelliset edellytykset
3. museota ei ylläpidetä taloudellisen voiton tavoittelemiseksi
4. museolla on toimintaa ohjaavat säännöt, joissa sen vastuualue on määritelty
5. museolla on kokoelma ja kokoelmapoliittinen ohjelma
6. kokoelman säilyminen museokokoelmana on turvattu myös museon lopettaessa toimintansa
7. museo on avoinna yleisölle säännöllisesti, sen toiminta on ympärivuotista ja sen kokoelmat ovat museon käyttäjien tavoitettavissa
8. museon tilat ovat tarkoituksenmukaiset
9. museolla on toiminnasta vastaava päätoiminen johtaja, jolla on virkaan tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johtamistaito ja tehtävän edellyttämä riittävä perehtyneisyys museon toimialaan ja tehtäviin
10. museolla on vähintään kaksi päätoimisessa palvelussuhteessa työskentelevää museoalan asiantuntijaa, joista toinen voi olla samalla museon johtaja ja joilla on soveltuva korkeakoulututkinto sekä suoritettut museologian perusopinnot;
11. museolla on riittävä määrä muuta henkilöstöä
12. museolla on monivuotinen tavoitteita, toimintaa ja taloutta koskeva suunnitelma

Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää hakemuksesta valtion talousarvion rajoissa museon hyväksymisestä valtionosuuteen oikeutetuksi. Päätettäessään hyväksymisestä valtionosuuteen oikeutetuksi ministeriö ottaa huomioon valtionosuuden tarpeellisuuden tavoitteen kannalta.

Vastuumuseot

Uuden lain mukaan museot voivat hakea alueellisia tai valtakunnallisia vastuutehtäviä. Tämän selvityksen puitteissa erityisen kiinnostavia ovat valtakunnallisen vastuumuseon tehtäviä koskevat määräykset.

Valtakunnallisen vastuumuseon tehtävänä on:

1. toteuttaa valtakunnallista museotoimintaa erikoisalallaan
2. kehittää ja edistää kulttuuriperintötyötä ja museoiden yhteistyötä erikoisalallaan
3. toimia erikoisalansa kulttuuriperinnön valtakunnallisena asiantuntijana
4. ylläpitää ja edistää erikoisalansa kansainvälisiä yhteyksiä
5. edistää erikoisalansa kulttuuriperinnön tallentamista ja digitaalista saatavuutta

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi museon ylläpitäjän hakemuksesta nimetä valtakunnalliseksi vastuumuseoksi museon:

6. joka toimii erikoismuseona valtakunnallisesti merkittävällä toimialalla
7. jonka nimeäminen valtakunnalliseksi vastuumuseoksi on toimialan ja 2 §:ssä tarkoitettujen tavoitteiden kannalta tarpeellista
8. jolla on toimintaa ja palveluita koskeva valtakunnallinen suunnitelma
9. jolla on omalla toimialallaan valtakunnallisesti merkittävä kokoelma ja
10. jolla on edellytykset suoriutua 9 §:ssä säädetyistä valtakunnallisen vastuumuseon tehtävistä

Museon hyväksymistä valtionosuuteen oikeutetuksi ja museon nimeämistä alueelliseksi tai valtakunnalliseksi vastuumuseoksi voi hakea neljän vuoden välein opetus- ja kulttuuriministeriön ilmoittamana hakuajankautena.

Kokonaisuudessaan uusi museolaki löytyy Valtioneuvosto.fi -sivustolta päätöksistä. (HE 194/2018 vp; EV 266/2018 vp).

Toimintaympäristöanalyysi

Selvitystyön taustaksi ja toimenpide-ehdotuksia laadittaessa on tarpeen hahmottaa museoalan toimintaympäristöön liittyvää ennakointityötä. Suomen Museoliitto on osana omaa strategiaproessiaan tuottanut jo pitkään koko toimialaa suuresti hyödyttävää analyysia toimintaympäristöstä. Viimeisin päivitys on tehty 25.5.2018 osana Suomen museoliiton strategia 2023 -työtä. Suomen museoliittoon kuuluu 207 yhteisöjäsentä. Ne ylläpitävät lähes 400 ammattimaisesti hoidettua museokohdetta. Voidaankin todeta, että Museoliitto edustaa koko toimialaa varsin kattavasti.

Museoliiton strategiatyöhön (Suomen Museoliiton strategia 2018 – 2023) on käytetty PESTLE-analyysiä, jonka pohjalta arvioidaan museoiden poliittisessa, taloudellisessa, sosiaalisessa, teknologisessa, lainsäädännöllisessä ja ekologisessa toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia ja niiden mahdollisia vaikutuksia museoiden toimintaan. Tässä toimintaympäristön muutoksia tarkastellaan eri näkökulmista (P=poliittinen, E=taloudellinen, S=sosiaalinen, T=teknologinen, L=lainsäädännöllinen ja E=ekologinen)

Kokonaisuudessaan strategia ja toimintaympäristöanalyysi ovat luettavissa Suomen Museoliiton nettisivuilta osoitteesta www.museoliitto.fi

Muutokset poliittisessa ympäristössä

poliittisen päätöksenteon ennustettavuus heikkenee

- ▶ museoiden rahoituksesta noin 80 % tulee poliittisen päätöksenteon perusteella

poliittinen kiinnostus museoasioihin kasvaa ja fokus laajenee

- ▶ museoiden rooli ja palvelujen ilmaisuus saattavat nousta kulttuuripoliittiseen keskusteluun

museoiden käytön ja näkyvyyden lisääntyminen

- ▶ museoiden rooli elinkeino-, sosiaali- ja koulutuspoliittisten tavoitteiden toteuttamisessa
- ▶ yhteiskunnallisen merkityksen kasvu ja roolin vahvistuminen lisää museoiden painoarvoa myös yhteiskuntapoliittisina keskustelijoina

museoiden on todistettava tuloksensa

- ▶ mitattavia tuloksia, joissa korostuvat suorat ja välilliset taloudelliset hyödyt sekä ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden arviointiin käytettävät mittarit

Muutokset taloudellisessa ympäristössä

Taloudessa positiivinen näkymä

Mitä ja kuka maksaa? Mitä ja kuka hyötyä saa?

- ▶ museoiden tulorahoituksen ylläpitämisessä ja kasvattamisessa korostuvat tuotteistaminen ja liiketoiminnallisuus
- ▶ tuotteistamista edellyttää myös museoiden valtionosuusrahoitus
- ▶ kasvavat markkinat good will -tuotteille
- ▶ taloudellinen eriarvoistuminen lisääntyy
- ▶ elämystalous ja siihen liittyvät matkailuelinkeinot jatkavat kasvuaan

Maksullista, maksutonta

- ▶ museoiden maksuttomuus nousee jälleen yhteiskunnalliseen keskusteluun
- ▶ digitalisoitumisesta huolimatta tietopalvelut ovat erittäin henkilötyöntensivisiä ja siten järjestelmien osalta kalliita tuottaa

Kiinteiden kulujen osuutta on vähennettävä

- ▶ henkilöstö- ja kiinteistökulujen osuus museoiden kokonaiskuluista on 80 %
- ▶ museoiden talouden joustamattomuutta lisää se, että myös muuttuvista kuluista huomattava osuus on kiinteiden kulujen kaltaisia, kuten ITC- ja muut toimistokulut
- ▶ monella museolla kiinteistön korjausvelkaa
- ▶ museot kilpailevat osaajista työmarkkinoilla, joissa palkkataso on korkeampi
- ▶ kulurakenteen keventäminen ohjaa verkostoitumaan
- ▶ museoiden omia pääomia vahvistettava, tarvitaan omistajien lisäinvestointeja tai talouden ylijäämää

Osaamisen ylläpito

- ▶ rahoituksen ohjausvaikutus merkittävä
- ▶ museoiden osaamisen ylläpitoon liittyvät haasteet lisääntyvät
- ▶ museot tarvitsevat uutta työvoimaa erityisesti ITC-, viestintä- ja markkinointitehtäviin
- ▶ museotyön tekemisen tapa muuttuu

Muutokset sosiaalisessa ympäristössä

Kuntaliitto vuoteen 2025 ulottuvassa visiossaan: ”kulttuuripalveluiden merkitys alueen elinvoimaisuuden ja kuntalaisten hyvinvoinnin kannalta on suuri. Jokaisella on oikeus kulttuuripalveluihin iästä, kulttuuritaustasta ja elämäntilanteesta riippumatta ja palvelut ovat luonteva osa kuntalaisten jokapäiväistä elämää.”

Kulttuuri säilyy perusoikeutena

- ▶ reuna-alueiden palvelut vähenevät tai lakkaavat, väestö ikääntyy ja sen kulttuuriset juuret monipuolistuvat
- ▶ väestöryhmien eriytymistä pahentavat kasvavat erot taloudellisesti hyvinvoivien ja köyhien välillä sekä ”minä ensin” -ajattelun vahvistuminen
- ▶ suomalaisia yhdistäviä ja kaikkia koskevia suuria tarinoita ei enää synny
- ▶ kasvava yhteiskunnallinen ongelma on myös yksinäisyys
- ▶ museota määrittää entistä vähemmän rakennus, kokoelma tai näyttely
- ▶ museo on entistä enemmän palvelu, jonka sisältö vaihtelee paikkakunnan, alueen tai yksittäisten henkilö- tai ryhmäkohtaisten tarpeiden perusteella
- ▶ museoiden sosiaalisessa tehtävässä korostuvat kotouttaminen, vähäosaisten aktivoiminen, nuorten syrjäytymisen estäminen ja yksinäisyyden vähentäminen
- ▶ museon esteettömyys saa uuden sisällön

Muutokset teknologisessa ympäristössä

Digitaalisuus kasvattaa asiakasmääriä

- ▶ museoille digitalisaatio näyttäytyy neljällä tasolla:
 1. kokoelmien digitointi
 2. kokoelmien ja palvelujen online-välittäminen
 3. sisältöjen ja kokoelmatietojen tuottaminen vuorovaikutuksessa
 4. digitoidun materiaalin uudet käyttötavat lisätyn todellisuuden (AR) ja keino todellisuuden (VR) tuottamisessa, tekoälyn käyttö uusien ratkaisujen ja tulosten saavuttamiseksi (tiedon louhinta)
- ▶ museoista tulee entistä enemmän medioita

Digitaalisuus edellyttää jatkuvia investointeja

- ▶ digitalisoituminen ja robotisaatio edellyttävät jatkuvia investointeja teknologiaan sekä ihmisten osaamiseen
- ▶ kehitettävä maksullisia palveluja, jota asiakkaiden on todennäköisesti vaikea hyväksyä, koska museot mielletään julkiseksi palveluksi
- ▶ digitaalisten palveluiden kehittäminen ja menestyminen edellyttää toimivia ja tunnettuja jakelukanavia/verkkokauppoja

Robotisaatio

- ▶ mahdollisuudet näyttäytyvät ennen muuta tiedon louhinnassa ja yhdistämisessä sekä asiakasrajapinnassa olevissa tehtävissä

Digitaalinen pimeä aika uhkana museoiden perustehtävälle

- ▶ digitaalisen materiaalin tuottamiseen tarkoitettu ja tallentamiseen teknologia ja digitaalisten materiaalien pitkäjänteiseen tallentamiseen liittyvä teknologia ja järjestelmät eivät ole kehittyneet samaan tahtiin
- ▶ digitaalisen pimeän ajan ehkäiseminen on museoiden nykydokumentoinnin ja koko tallennustoiminnan keskeisin tehtävä

Muutokset lainsäädännöllisessä toimintaympäristössä

Lainsäädännöllinen toimintaympäristö muuttuu huomattavasti. Museoiden osalta keskeisimmät lakimuutokset:

- ▶ tietosuojalaki (voimaan keväällä 2018)
- ▶ laki digitaalisten palveluiden tarjoamisesta (voimaan syksyllä 2018)
- ▶ museolaki (voimaan vuonna 2020)

Lisäksi digitaalisuus ja museopalvelujen tuotteistaminen ja digitaalinen välittäminen lisäävät tekijänoikeuslain painoarvoa. Uusista käynnistyvistä lakihankkeista museoalan kannalta merkittävin on muinaismuistolaki.

Uudet lait näkyvät museoiden toiminnassa kaikilla tasoilla. Tietosuojalain ja tekijänoikeuslain epämääräisyys ja tulkinnanvaraisuus tuovat pysyvää epävarmuutta museoiden tekemien valintojen lainmukaisuudesta ja lisäävät riskiä oikeusprosessien käynnistymiseen. Museolakiuudistus muuttaa erityisesti nykyisten maakunta- ja aluetaidemuseoiden tehtävää ja toimintatapaa. Laki digitaalisten palveluiden tarjoamisesta luo museoille kustannuspiikin vuosille 2018–2021, kun verkkosivut ja mobiilisovellukset on muutettava vastaamaan lain määrittelyä.

Museoiden lainsäädännölliseen toimintaympäristöön vaikuttavat huomattavasti myös kunta-, maakunta- ja sote-lainsäädäntö. Lakiuudistukset lisäävät museotyön avoimuutta ja parantavat saavutettavuutta, mutta samalla museoiden hallinnollisen työn määrä kasvaa.

Muutokset ekologisessa toimintaympäristössä

- ▶ Museoilta odotetaan toimia ilmastonmuutoksen hidastamiseksi ja varautumista muutoksen aiheuttamiin seurauksiin.
- ▶ Ekologisuuden on näyttävä valinnoissa, joita tehdään esimerkiksi energiaa kuluttavissa ratkaisuissa (erityisesti lämmitys/jäähdytys) tai materiaalien kierrättämisessä.
- ▶ Museoilla on koulutuksellisen tehtävänsä vuoksi rooli myös ekologisten ratkaisujen edistämisessä.
- ▶ Kiinnostus luontoa ja ekologista elämäntapaa kohtaan kasvaa, ja luontoon liittyvät arvot vaikuttavat enenevässä määrin ihmisten valintoihin.
- ▶ Aineettomat palvelut ja lähipalvelut lisäävät suosiotaan samalla kun epäekologisinä näyttäytyvät ratkaisut saavat kasvavaa kritiikkiä.

2.3 Museopoliittinen ohjelma 2030

Koska metsästys- ja kalastusmuseotoiminnan kehittämistä on selvityksessä syytä tarkastella myös suhteessa museokenttään laajemmin, nostetaan tässä esille tausta-aineistoksi Opetus- ja kulttuuriministeriön museopoliittinen ohjelma 2030, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:11. Julkaisu on kokonaisuutena luettavissa ja ladattavissa opetus- ja kulttuuriministeriön internet-sivuilla.

Museopoliittisessa ohjelmassa linjataan museoalan keskeiset menestystekijät vuoteen 2030. Museopoliittisen ohjelman tavoitteena on ollut nostaa esiin museot asiantuntijoina, kumppaneina ja mahdollistajina. On ilmaistu, että museot tarjoavat elämyksiä ja tietoa, ja luovat näin mahdollisuuksia luovuudelle, sivistykselle, identiteettien rakentumiselle ja muutosten ymmärtämiselle. Museoilla on tärkeä tehtävä kulttuurisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväen yhteiskunnan rakentamisessa ja hyvinvoinnin edistämisessä. Museot ovat monipuolinen ja kattavasti tarjolla oleva kulttuuripalvelu ja niiden rooli alueiden vetovoimaisuuden ja elinvoimaisuuden kehittämisessä on keskeinen.

Ohjelmaa valmistellut työryhmä tarkasteli kokonaisvaltaisesti suomalaista ammatillisesti hoidettua museokenttää ja huomioi muutokset toimintaympäristössä paikallisella, alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Myös museo- ja kulttuuriperintöalan välillisiä vaikutuksia muun muassa hyvinvoinnin ja luovuuden, kasvun ja työllisyyden sekä kestäväen kehityksen edistämisessä analysoitiin.

Museopoliittisen ohjelmatyön tavoitteena oli lisätä kaikkien väestöryhmien osallistumisen mahdollisuuksia museoalaan ja kulttuuriperintöön sekä vahvistaa museoalan vaikuttavuutta yhteiskunnassa. Erityisesti siinä kiinnitettiin huomiota lapsille ja nuorille suunnattuun toimintaan ja palveluiden saatavuuteen.

Museoalan menestystekijöitä käsitellään ohjelmassa kuuden kehittämiskokonaisuuden kautta. Kehittämiskokonaisuuksissa keskitytään museotoiminnan yleisten tavoitteiden uudistamiseen sekä osaamisen, toimintatapojen, rakenteiden ja rahoituksen kehittämistä koskeviin linjauksiin. Kokoelmatyö ja digitaalisuus nostettiin omiksi kehittämiskokonaisuuksiksi. Kukin kehittämiskokonaisuus rakentuu tavoitetilasta vuodelle 2030, kehittämis-kohteen kuvauksesta sekä toimenpiteistä. Ohjelmassa tarkasteltiin museolakia ja sen uudistamistarpeita ja työryhmän työ toimikin pohjana museolain uudistamiselle.

Museoalan visio ja arvot 2030

Museoalan visio 2030

Suomessa on vuonna 2030 Euroopan ajankohtaisimmat museot ja innostuneimmat asiakkaat.

Museoalan arvot 2030

Yhteisöllisyys ja vuorovaikutteisuus

Yhteisöllillä on mahdollisuus osallistua kulttuuriperinnön määrittelyyn. Yhteisöllinen toiminta avaa museoita kaikkien käyttöön. Se mahdollistaa osallistumisen rohkeaan ja vuorovaikutteiseen toimimiseen yhteiskunnassa.

Luotettavuus ja jatkuvuus

Museot ovat vahvoja asiantuntijoita, joiden näkökulmat ulottuvat menneisyydestä pitkälle tulevaisuuteen. Museot ovat osa yhteisöjensä muistia ja niiden toiminta perustuu kestävän kehityksen mukaisille ja eettisille periaatteille.

Moniäänisyys ja demokratia

Kulttuuriperintö kuuluu kaikille ja on yhdenvertaisesti saavutettavissa. Museoilla on vahva rooli moniäänisen ja kulttuurisesti moninaisen yhteiskunnan tukemisessa ja kehittämisessä.

Rohkeus ja ennakkoluulottomuus

Museot ovat mahdollistajia. Museot elävät ajassa, ovat valmiita muutokseen ja auttavat ihmisiä rakentamaan hyvää tulevaisuutta. Museot ovat luovia, kokeilevia, riskejä ottavia ja uusille ajatuksille avoimia organisaatioita.

Pitkän tähtäimen tavoitteet

TAVOITE 1. TAVOITTEENA KOHTAAMISET JA KUMPPANUUDET

Tavoitetila 2030

Museot ovat aktiivisia ja näkyviä toimijoita yhteiskunnassa. Ne ovat aloitteen tekijöitä ja osallistujia ajankohtaisissa keskusteluissa sekä toimivat rohkean ja avoimen vuorovaikutuksen foorumeina. Museot toimivat yhä tiiviimmin yhdessä ihmisten ja yhteisöjen kanssa. Museoissa olevat aineistot, tieto ja osaaminen ovat avoimesti saatavilla ja ne tukevat uusien oivallusten syntyä ja ymmärryksen lisääntymistä. Päätöksillään, toiminnallaan ja yhteistyöllä kumppaneidensa kanssa museot edistävät kestävästä kehityksestä ja moninaisuutta yhteiskunnassa sekä vahvistavat tasa-arvoa ja demokratiaa. Museoiden työ tähtää sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvoinnin lisääntymiseen.

Kehittämiskohteet:

- Yhdessä tekeminen
- Osallisuus ja yhteisöllisyys
- Yhteiskunnallisesti vaikuttavaa näyttelytoimintaa
- Inspiroiva oppimisympäristö
- Vapaaehtoistoiminta

TAVOITE 2. OSAAVA JA OPPIVA MUSEOALA

Tavoitetila 2030

Museotyö on moniammatillista ja vahvasti verkottunutta niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin. Museoissa työskentelevien asiantunteva ja monialainen osaaminen takaa laadukkaat ja vaikuttavat palvelut. Museotyö tukee ihmisiä vastaamaan toimintaympäristön muutosten tuomiin uusiin haasteisiin. Museoala tukee suunnitelmallisesti ammattilaisten kehittymismahdollisuuksia ja liikkuvuutta niin Suomessa kuin ulkomailla. Suomalainen museoalan osaaminen on kansainvälisessäkin vertailussa korkeaa ja ammattilaiset ovat haluttuja osaajia myös museoalan ulkopuolella. Museoissa on vahvaa poikkitieteellistä osaamista. Museoammattilaisten erilaiset koulutustaustat tukevat toisiaan ja mahdollistavat ennakoivan ja vaikuttavan museotoiminnan. Museologian täysimittaisen oppiaineen asema on vahva.

Kehittämiskohteet:

- Museoammatillisuus muutoksessa
- Osaaminen kasvaa yhteistyöllä
- Kansalliset ja kansainväliset kehityspolut

TAVOITE 3. MUSEOIDEN KOKOELMAT ESILLE JA KÄYTTÖÖN

Tavoitetila 2030

Museoiden kokoelma- ja tietovarannot ovat monipuolisessa käytössä oleva toiminnan perusta. Museot tuovat entistä aktiivisemmin kokoelmiaan ja aineistojaan esille ja käyttöön yhteisöjen ja yhteiskunnan voimavaraksi. Keskeisin osa kokoelmia on digitalisoitu ja verkon kautta saavutettavissa. Museot mahdollistavat yhteisöjen osallistumisen kulttuuriperinnön ilmiöiden tallentamiseen, esittämiseen ja vaalimiseen. Samalla museot

dokumentoivat yhteiskunnan moninaisuutta ja muutosta ja välittävät siitä tietoa. Museot kartuttavat kokoelmiaan ja muita aineistojaan suunnitelmallisesti, vastuullisesti ja toisiaan täydentäen. Museot tekevät kokoelmayhteistyötä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Kokoelmien ja aineistojen säilyminen on turvattu kestäväällä tavalla, ja tehokkaat kokoelmaprosessit ja -työkalut tukevat kokoelmien käytettävyyttä.

Kehittämiskohteet

- Kokoelmatyön tavoitteet
- Kokoelmayhteistyö
- Kokoelmien saatavuus ja käyttö
- Kokoelmien säilyttäminen

TAVOITE 4. DIGITAALISUUS MAHDOLLISUUKSIEN AVAAJANA

Tavoitetila 2030

Digitaalisuus tukee läpäisevästi museoiden työtä kulttuuriperinnön vaalimiseksi ja välittämiseksi kaikille. Palveluiden tarjoaminen monien eri kanavien kautta luo merkittävää lisäarvoa sekä museoille että asiakkaille. Digitaalisuus on avannut uusia tapoja ymmärtää kulttuuriperintöä, osallistua ja kokea osallisuutta. Museoiden aineistot ja tieto ovat helposti saatavilla sekä yhteisten että yksilöityjen digitaalisten palveluiden kautta. Vapaasti saatavilla olevia aineistoja hyödynnetään laajasti ja luovasti yhteiskunnan eri osa-alueilla. Kansallinen kulttuuriperintö saavuttaa ihmiset yhä laajemmin ja moninaisemmilla tavoilla myös kansainvälisesti.

Kehittämiskohteet

- Läsnäolo ja osallisuus digitaalisessa ympäristössä
- Kokoelma- ja tietovarantojen digitointi
- Digitalisaatio osana hallinnon, osaamisen ja talouden kehittämistä

TAVOITE 5. UUDISTUVA, VAHVA JA VAIKUTTAVA MUSEOKENTTÄ

Tavoitetilä 2030

Suomalainen museoala on edelläkävijä Euroopassa. Menestyksellinen museotoiminta rakentuu museoiden profiloitumiselle ja yhteistyölle. Museoiden työnjako ja vastualueet ovat selkeitä ja muodostavat pohjan koko maan kattavalle museopalveluiden verkostolle. Museotoiminnalle asetetut tavoitteet ja tehtävät ohjaavat julkisen tuen kohdentumista. Museot ovat paikallisia, alueellisia ja valtakunnallisia kulttuuri- ja luonnonperinnön sekä taiteen osaajia. Museoiden palvelut kehittyvät vuorovaikutuksessa asiakkaiden ja eri väestöryhmien kanssa. Museot lisäävät alueidensa elinvoimaisuutta. Ne edistävät yhteiskunnallisesti tärkeiden kulttuuristen, sosiaalisten, ekologisten ja taloudellisten tavoitteiden toteuttamista. Paikalliset kotiseutu- ja erikoismuseot toimivat rinnakkain ja yhteistyössä ammatillisten museoiden kanssa.

Kehittämiskohde

- Kokonaiskuva suomalaisesta museokentästä
- Tavoitteena vahvat alueelliset vastuumuseot
- Tavoitteena valtakunnalliset vastuumuseot
- Kansalliset museot ja Museoviraston kehittämistoiminta
- Yliopistojen museot

TAVOITE 6. KESTÄVYYTTÄ JA Joustavuutta RAHOITUKSEEN

Tavoitetilä 2030

Museot palveluineen ovat verkostoituneet julkisten ja yksityisten rahoittajien sekä elinkeinoelämän kanssa. Toiminnan perusrahoitus katetaan julkisin varoin. Museot ovat tiivistäneet yhteistyötään ja hyödyntävät jaettua osaamista sekä pitkälle kehittyntä työnjakoa kiinteiden kustannusten kasvun hallitsemiseksi ja uusien ansaintamallien rakentamiseksi. Museoiden talous on kestäväällä pohjalla ja niiden rahoituspohja on laajentunut museoiden palveluja hyödyntäville elinkeino-, koulutus- ja sosiaalisektoreille. Museot ovat ottaneet käyttöön innovatiivisia rahoitusmuotoja.

Kehittämiskohde

- Yhteiskunnan moniarvoinen resurssi
- Museoiden rahoituspohja ja palveluiden myynti
- Museotoiminnan julkinen rahoitus

3 Suomalainen metsästys-, kalastus- ja eräkulttuuri

Jotta selvityksessä pystyttäisiin saamaan riittävän kattava kokonaiskuva, on tarpeen avata museotoimialan rinnalla myös metsästys-, kalastus- ja eräkulttuuriin vaikuttavia taustoja, rakenteita ja mielikuvia. Tämän kappaleen 3. tietoja on kerätty Suomen Metsästysmuseon ja Suomen Kalastusmuseoyhdistyksen edustajilta, henkilöstöltä ja kirjallisista aineistoista, Luonnonvarakeskuksen tilastotiedoista ja raporteista, maa- ja metsätalousministeriön internet-sivuilta ja strategiadokumenteista sekä Ruralia -instituutin toteuttamasta *Erätalouden liittyvän yritystoiminnan nykytila ja kehittämisedellytykset* -tutkimuksesta.

Erätaloudella käsitetään Ruralia-instituutin tutkimuksen yhteydessä metsästyksen, vapaa-ajankalastukseen ja suurpetojen katselu- ja kuvaustoimintaan nojautuvat matkailutuotteet ja -palvelut, sekä näiden alojen jatkojalostustuotteet ja harrastusvälineet. Erätalous tuottaa merkittävää taloudellista arvoa ja vaikutuksia, sekä kulttuurisia, sosiaalisia, psyykkisiä ja fyysisiä hyvinvointivaikutuksia. Myös metsästyksen ja kalastukseen liittyvien eri yhteisöjen (julkishallinnolliset tahot ja valtakunnalliset järjestöt) internet-sivuilta on kerätty informaatiota. Käytetyt lähteet on yksilöity tämän selvityksen liitetietoina.

3.1 Pyyntikulttuuri osana suomalaisuutta, toimialueen valtakunnallinen merkittävyys

Pyyntikulttuuri on historiajatkumossa ehkä pisimpään suomalaisen yhteiskunnan ja suomalaisuuden rakenteita muokannut kulttuurimuoto. Metsästyksen ja kalastukseen liittyvä toiminta on nyky muodossaan hyvin organisoitua ja sille on myös pitkät perinteet.

Em. jatkumolle perustuu metsästyksen ja kalastuksen suosio harrastuksena ja elämäntapa – asukaslukuun suhteutettuna Suomessa on Euroopan maista toiseksi eniten metsästäjiä (vuosittain n. 300 000 metsästyskortin lunastanutta) ja kalastusta ilmoittaa harrastavansa tavalla tai toisella n. 1,2 miljoonaa suomalaista.

Usein rajankäynti käsitteiden sisällöllisen määrittämisen suhteen on hiukan hankalaa. Jos huomioimme vähän laajemmin eränkäyntiin, eräkulttuuriin, luontosuhteeseen, luonnossa liikkumiseen jne. liittyviä näkökulmia, huomaamme, että ne ovat usein mukana myös

metsästyksestä ja kalastuksesta puhuttaessa. Pyyntikulttuuri on terminä määriteltävissä, mutta toisaalta tämän selvityksen puitteissa aihealuetta on tarvetta käsitellä hieman avarampana kulttuurisena kokonaisuutena.

Toimijakentän kuvaus

Puhuttaessa metsästyksestä, kalastuksesta tai erätaloudesta laajemmin, vaikuttaa julkishallinnollisten tahojen, eli maa- ja metsätalousministeriön, ympäristöministeriön, Metsähallituksen, Luonnonvarakeskuksen ja ELY-keskusten rinnalla suuri joukko aktiivisia toimijoita (yrityksiä, yhteisöitä ja yhdistyksiä), joista seuraavassa on vain muutamia keskeisimpiä mainittuna. Metsästyks- ja kalastusmuseotoiminnan näkökulmasta nämä kaikki ovat erittäin tärkeitä sidosryhmiä. Toimialaan liittyvää museotoimintaa käsitellään erikseen luvussa 3.4.

Suomen riistakeskus edistää kestävästä riistataloutta, tukee riistanhoitoyhdistysten toimintaa ja huolehtii riistapolitiikan toimeenpanosta sekä vastaa sille säädettyistä julkisista hallintotehtävistä. Toiminta jakautuu 15 alueelle, joista jokaisella on aluetoimisto, alueellinen riistanneuvosto ja aluekokous. Alueilla puolestaan toimii 294 riistanhoitoyhdistystä. Riistanhoitoyhdistys on riistahallinnon paikallistason yksikkö, jonka toiminta-alue on yhden tai useamman kunnan alue tai kylärajoihin rajoittuen osa suurkuntaa. Jäseniä ovat kaikki kuluvana metsästysvuonna riistanhoitomaksun maksaneet henkilöt. Riistanhoitoyhdistykset vastaavat kestävästä riistatalouden edistämisestä toiminta-alueellaan, huolehtivat metsästäjien vapaaehtoistoiminnan edistämisestä ja organisoinnista sekä hoitavat niille säädettyjä julkiset hallintotehtävät. Suomen riistakeskuksen tärkein neuvonta- ja koulutusväline on kaikille suomalaisille metsästäjille lähetettävä Metsästäjä-lehti.

Suomen Metsästäjäliitto – Finlands Jägarförbund ry on perustettu 1921. Strategiansa mukaan se on suomalaisten metsästäjien etujärjestö. Edunvalvojanroolissa liitto edistää kestävästä metsästäystä ja metsästysseuratoimintaa sekä kouluttaa osaavia ja vastuullisia metsästäjiä. Metsästäjäliiton jäseniä ovat sen 16 piiriä. Piirit kattavat koko maan Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Ne ovat Suomen Metsästäjäliiton toimintaperiaatteisiin sitoutuneita itsenäisiä organisaatioita. Niiden jäseniä ovat metsästysseurat, jotka ovat myös yleishyödyllisiä rekisteröityjä yhdistyksiä. Metsästäjäliiton jäsenyys on tähän saakka perustunut metsästysseuran jäsenyyteen. Osa piireistä ottaa myös henkilöjäseniä. Liittoon kuuluu hieman yli 2 700 metsästysseuraa, joissa on yli 161 000 jäsentä.

Suomessa on n. 4 500 **metsästysseuraa** kautta maan jakautuneena, ja ne palvelevat paitsi jäsentensä ja välittömien sidosryhmiensä tarpeita, myös alueellisia ja osin yhteiskunnallisia tarpeita, esim. riistanhoito ja riistan tutkimus ja SRVA -toiminta (viimeksi mainitusta tunnusluvut 2017: 11 000 tehtävää, 23 000 vapaaehtoista, 43 000 työtuntia) sekä elävöittävät varsinkin harvaan asuttujen seutujen sosiaalista elämää.

Kalatalouden Keskusliitto on valtakunnallinen kalatalouden kehittämis- ja edistämisyjärjestö. Liiton tehtävänä on yhdessä jäsenjärjestöjensä ja sidosryhmien kanssa edistää kaikkien kalastajaryhmien ja kuluttajien mahdollisuuksia saada korkealaatuista ja puhdasta kotimaista kalaa sekä kalastukseen liittyviä luontoelämyksiä. Kalatalouden Keskusliitto perustettiin Suomen Kalastusyhdistyksen nimellä vuonna 1891. Nykyisellä nimellään järjestö on toiminut vuodesta 1978 lähtien. Järjestön jäseniä ovat 22 maakunnallista kalatalouskeskusta ja kalastajaliittoa sekä viisi muuta jäsentä.

Vuoden 2016 alusta voimaan tulleen kalastuslain perusteella vesialueet jaetaan kalatalousalueiksi niiden omistussuhteista ja hallinnollisista rajoista riippumatta. Kalatalousalue muodostuu kalataloudellisesti riittävän suuresta yhtenäisestä alueesta. Uudet kalatalousalueet, yhteensä 118 kappaletta, aloittivat toimintansa vuoden 2019 alussa. Osakaskunnilla on koon mukaan porrastettu äänioikeus kalatalousalueen kokouksissa. Vesialueilla toimivien osakaskuntien toiminnan edistäminen on Kalatalouden Keskusliiton ja sen jäsenjärjestöjen keskeisiä tehtäviä.

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö (SVK) puolestaan edistää vapaa-ajankalastajien kalastusmahdollisuuksia sekä neuvoo järjestäytyneitä ja järjestäytymättömiä vapaa-ajankalastajia kestävän käytön mukaisessa kalastuksessa. Järjestön 13 vapaa-ajankalastajapiirin 513 seurassa toimii yhteensä noin 40 000 kalastuksen harrastajaa.

Elinkeinokalatalouden puolelta voidaan mainita esim. Suomen Ammattikalastajaliitto, Suomen sisävesiammattikalastajat, Suomen Kalankasvattajaliitto, Suomen Kalakauppialiitto, Elintarviketeollisuusliitto / kalateollisuusyhdistys ja Pro Kala.

Toimialueen valtakunnallinen merkittävyys

Erätalouden vaikuttavuutta on arvioitu myös Ruralia-instituutin tutkimuksessa, jonka mukaan kyseessä on liiketoimintaa, jossa on huomattava kansainvälinen ulottuvuus; suomalaista erää viedään ulkomaille niin matkailun kuin tuotteidenkin muodossa. Erätaloudessa nähdään olevan myös suuri tulevaisuuden potentiaali. Erätalouden kehittäminen ja innovaatioiden tuotteistaminen vaatii kuitenkin taakseen sekä kannustavan toimintaympäristön, julkista ohjausta, rahoitusta, että markkinointiapua.

Erätalouden parissa toimiminen vaatii runsaasti sellaista osaamista ja paikallistuntemusta, joka omaksutaan vuosien mittaan, usein nuoruudesta saakka, ja joka jalostuu vasta myöhemmin liiketoiminnaksi ja tuo kilpailuetua pitkällä aikavälillä. Erätalous käsittää erämatkailun lisäksi jatkojalostustuotteet ja harrastusvälineet. Tutkimuksessa käytetyn erätalouden määritelmän ulkopuolelle jää vielä ammattimainen meri- ja sisävesialueiden kalastus.

Luonnonvarakeskus LUKE puolestaan kokoaa (stat.luke.fi) vuosittain kala- ja riistatilastoja, joista tähän on poimittu toimialaan liittyviä tunnuslukuja.

Muutamia erätalouden tunnuslukuja

- Riistanhoitomaksun maksoi noin 306 000 metsästäjää vuonna 2017. Heistä 200 000 kävi metsällä. Metsällä käyneiden määrä on vähentynyt 2010-luvulla, mutta viimeiset kolme vuotta määrä on pysynyt suunnilleen samana.
- Luonnonvarakeskus ja Suomen riistakeskus ovat selvittäneet suomalaisen metsästyksen ja siihen liittyvän vapaaehtoistyön arvoa. Myös riistatalouden hyvinvointivaikutuksia on selvitetty. Metsästäjien rahankäytön kokonaistaloudelliset vaikutukset talouden tuotoksen arvoon ovat 279–359 miljoonaa euroa ja vastaavasti vaikutukset arvonlisäyksen osalta 130–169 miljoonaa euroa. Työllisyysvaikutukset ovat vastaavasti 2 245–2 986 henkilötyövuotta.
- Metsästyksen kokonaisarvoksi saatiin 170–242 miljoonaa euroa. Riistanhoidon ja muun siihen liittyvän vapaaehtoistyön arvoksi vastaavasti 125–180 milj. euroa.
- Metsästyksen kokonaisarvosta hirvieläinmetsästyksen arvo on huomattava. Lihaa saadaan lähes 10 miljoonaa kiloa vuosittain.
- Suomessa oli vapaa-ajankalastajia vuonna 2016 1,5 miljoonaa, kun heitä vuonna 2014 oli noin 1,6 miljoonaa. Suomalaisista yli neljännes, eli 28 prosenttia, harrasti kalastusta. Suomalaismiehistä kalasti 34 prosenttia ja naisista 19 prosenttia. 100 000 kalastajaa mainitsi harrastuksen erittäin tärkeäksi.

- Vapaa-ajankalastajien saaliin osuus on noin kolmasosa Suomen koko kalansaaliista. Sisävesien kalansaaliista vapaa-ajankalastajat pyytävät lähes 90 %. Alueellisesti vapaa-ajankalastus painottuu suurten asutuskeskusten lähelle sekä kesämökkialueille Järvi-Suomeen.
- Vapaa-ajankalastajien vuotuinen kokonaissaalis on n. 30 miljoonaa kiloa, josta enää alle 40 % pyydetään verkoilla. Verkoilla pyydettiin saaliista enää alle 40 prosenttia, kun vielä vuonna 2000 osuus oli puolet. Käytetyin pyydys on kuitenkin onki. Heittovavan ja vetouistelun osuus saaliista oli yhteensä 26 prosenttia. Vuotuinen vapaa-ajankalastuksen rapusaalis on noin 2,5 miljoonaa kappaletta. Vapaa-ajankalastajien saaliista kolme neljäsosaa päätyy ihmisravinnoksi.
- Metsästäjät ja kalastajat kuluttavat harrastukseensa vuosittain arviolta 480 miljoonaa euroa.
- Erämatkailussa toimii manner-Suomessa n. 800 yritystä, joiden yhteenlaskettu liikevaihto on n. 35 milj. euroa ja välitön työllisyysvaikutus n. 1 440 henkilöä. Kalastusmatkailu kiinnostaa sekä koti- että ulkomaisia matkailijoita ja on yksi tärkeimpiä luontomatkailun osa-alueita.
- Elinkeinokalatalouden arvoketjuun kuuluvat kaupallisen kalastuksen, vesiviljelyn, kalanjalostuksen ja kalakaupan yrittäjät ja yritykset. Siniseen biotalouteen luettava kalatalous työllistää Suomessa noin 2 900 henkilötyövuotta. Kalatalousyritysten yhteenlasketut tuotot olivat 950 miljoonaa euroa vuonna 2014. Kalatalousala on lähes kaksinkertaistanut tuottonsa viimeisen vuosikymmenen aikana. Erityisesti kalanjalostuksen tuotot ovat viime vuosina kasvaneet huomattavasti. Samalla alkutuotannon osuus kalatalouden kokonaistuotoista on pienentynyt.
- Kalatalouden alkutuotanto koostuu kaupallisen kalastuksen ja vapaa-ajankalastuksen saaliista sekä vesiviljelyn ruokakala- ja poikastuotannosta. Alkutuotannon arvo vajaa 200 miljoonaa euroa. Arvosta runsas puolet (55 %) muodostui meri- ja sisävesialueen kaupallisesta kalastuksesta sekä vesiviljelyn ruokakalatuotannosta.
- Suurin osa kaupallisen kalastuksen saaliista saadaan merialueelta. Merialueen saalis on reilut 150 ja sisävesien noin 6 miljoonaa kiloa. Tärkeimmät saaliskalat merellä ovat silakka, siika, kilohaili, kuha, ahven ja lohi ja sisävesillä muikku, kuha, ahven ja siika. Rekisteröityneitä kaupallisia kalastajia on merialueella noin 2 500, sisävesialueella vajaa 2000, osalle heistä kalastus on sivuelinkeino.

Edellä esimerkinomaisesti esiin tuotujen lukujenkin valossa voidaan sanoa, että metsästyksellä, kalastuksella ja laajemmin erätaloudella on varsin mittava taloudellinen merkitys valtakunnallisesti ajateltuna. Toimialueeseen luettavien elinkeinojen ja harrastusten vaikutuksia sosiaaliseen, psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin on hieman hankalampi mitata, mutta useiden tutkimusten valossa merkittäviä ja myönteisiä vaikutuksia voidaan kiistatta sanoa olevan olemassa. Kalastus-, metsästys- ja eräkulttuuriin niveltävää laajempaa yhteiskunnallista keskustelua käydään mm. seuraavista teemoista:

- ilmastonmuutos
- luonnon monimuotoisuus ja sen turvaaminen
- ekosysteemipalvelut
- sininen ja vihreä biotalous
- kiertotalous
- kestävä ruoka- ja luonnonvaratalous, luonnonvarojen kestävä hoito ja käyttö
- teknologian ja globaalien talouden murros
- maaseudun elinvoimaisuus
- pohjoinen luonto, puhdas vesi ja turvallinen ruoka, Suomen vahvuuksia?
- luontosuhde ja luontomatkailu

3.2 Metsästys ja kalastus aineettoman kulttuuriperinnön näkökulmasta

Unescon maailmanperintöluettelon rinnalle hyväksyttiin yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta vuonna 2003. Suomessa sopimus astui voimaan 2013. Museovirasto vastaa sopimuksen toimeenpanosta Suomessa. Yleissopimuksen tavoitteena on edistää elävän aineettoman kulttuuriperinnön vaalimista sekä lisätä tietoisuutta aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä.

Sopimus painottaa perinteen välittämistä, kulttuurista moninaisuutta sekä ihmisten osallisuutta kulttuuriperintöön. Sopimusta toteutetaan toimilla, jotka edistävät ja turvaavat aineettoman kulttuuriperinnön suojelua yleensä, esimerkiksi koulutukseen, tutkimukseen tai tallentamiseen liittyen. Unescon sopimukseen kuuluu myös aineettoman kulttuuriperinnön luettelointi, kansainvälisellä sekä kansallisella tasolla. Luettelointi on työkalu, jonka avulla voidaan tunnistaa, kuvata ja välittää tietoa elävästä perinteestä. Kansallisesta luettelosta on mahdollista hakea Unescon kansainvälisiin aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin. Lisätietoa löytyy Museoviraston internet-sivuilta (www.nba.fi) ja aineettoman kulttuuriperinnön wiki -luettelosta (<https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi>).

Aineeton kulttuuriperintö

Aineeton kulttuuriperintö voi olla suullista perinnettä ja ilmaisuja, mukaan lukien kieli aineettoman kulttuuriperinnön välineenä, esittävää taidetta, sosiaalisen elämän käytäntöjä, rituaaleja ja juhlamenoja, luontoa ja maailmankaikkeutta koskevia tietoja, taitoja ja käytäntöjä tai käsityötaitoja. Aineettomaan kulttuuriperintöön sisältyy ilmiöitä, jotka periytyvät sukupolvelta toiselle ja säilyvät elävinä ja uudistuvat.

Aineellinen kulttuuriperintö

Ihmisen toiminnan ja luonnonhistoriallisen kehityksen seurauksena syntyneet materiaaliset resurssit, kuten rakennukset tai esineet.

Aineettoman kulttuuriperinnön kansallisessa luettelossa eli elävän perinnön wikissä on ilmoitettuna seuraavat metsästyksen tai kalastukseen liittyvät asiat:

- Tornionjoen perinteinen koskikalastuskulttuuri
- Siianjakaminen
- Puruveden talvinuottaus
- Lippoaminen
- Kalakukko
- Varrassiian paistaminen
- Jokamiehenoikeudet
- Kalastuksen kausiasumisperinne
- Krenkkujen rakennus ja purku Tornionjoella
- Luontoharrastus
- Suomenpystykorvalla metsästäminen
- Suomenpystykorva ja eräperinteen vaaliminen
- suomalainen metsäsuhde

Näiden wiki-luettelossa olevien asioiden lisäksi niin metsästyksen, kalastukseen, kuin eränkävynäkin liittyy aineeton kulttuuriperintö hyvin vahvasti. Pyyntikulttuurin vaikutus kielessä ja paikannimistöissä on edelleen läsnä – kalevalaisen kansanrunouden vanhin kerrostuma on eräkulttuurissa syntyneitä. Monet ilmaisut jakielikuvat elävät abstrakteihin käyttötarkoituksiin muuntuneina tänäkin päivänä. Sukupolvien saatossa syntynyt perimätieto ja -taito kalapaikoista tai kalojen ja riistaeläinten käyttäytymisestä, luonnon ja saaliin kunnioittamisesta, vuodenkierron vaikutuksista pyyntionneen ja menetelmiin, tulilla istuminen ja nuotiotarinat, kansanperinteen uskomukset metsän ja veden haltijoista ja jumalista, matoon sylkeminen jne. ovat vahvaa ylisukupolvista eräperinnettä, joka kuuluu metsästyksen ja kalastukseen myös nykypäivänä.

Tämän metsästys-, kalastus- ja eräkulttuuriin liittyvän varsin rikkaan aineettoman perintömme voidaan ajatella olevan aivan suomalaisuuden ytimessä. Tarinoiden ja menettelytapojen, luonnon tuntemuksen, vaalimisen ja kunnioittamisen traditioiden siirtäminen tuleville sukupolville ja elävänä pitäminen on pitkälti yksilöiden ja yhteisöiden toimintaa, mutta yhteiskunnalla on oma tärkeä roolinsa mahdollistajana.

3.3 Tarvitaanko toimialueelle valtakunnallisesti toimivaa erikoismuseota (vastuumuseota)?

Kappaleessa pohditaan asiaa museoiden tehtävien hoidon, toimijoiden ja sidosryhmien näkökulmasta.

Museoiden tallennustyönjaon näkökulma

TAKO on ammatillisten museoiden tallennus- ja kokoelmayhteistyöverkosto. TAKO-työskentelyn keskeinen tavoite on valtakunnallinen tallennustyönjako, joka auttaa museoita suuntaamaan kartuntaansa ja keskittämään resursseja ydintehtäväänsä. Samalla pyritään välttämään moninkertaista päällekkäistä saman ilmiön tallennusta sekä toisaalta varmistamaan, ettei mitään olennaista jää museoiden tallennustyön ulkopuolelle. Tällä hetkellä valtakunnallisessa tallennustyönjaossa on mukana 114 ammatillisesti hoidettua suomalaista museota. Tallennustyönjakosopimuksen Museoviraston kanssa on kirjoittanut yli 90 museota.

Tallennustyönjakomalli jakaantuu seitsemään aihealueeseen. Jokainen aihealue koostuu yksittäisten museoiden itselleen valitsemista tallennustehtävistä. Tallennustyönjakomalli on esitelty *tako.nba.fi* -verkkosivustolla aiheittain ja museoittain. Lisäksi sivustolta löytyy Mustat aukot -listaus, joka sisältää potentiaalisia tallennusteemoja, jotka eivät vielä ole tallennustyönjaon piirissä.

Metsästysmuseo toimi yhdessä yhdeksän muun museon kanssa poolissa 1, Ihminen ja luonto. Metsästysmuseon tallennusvastuulle sovittuja aihealueita, joita museo jo omienkin keruuohjelmiansa mukaisesti tallentaa on seuraavassa lueteltuna pooleittain, eli aihealueittain.

Aihealue 1: Ihminen ja luonto

Metsästys ja eräkulttuuri

Riistanhoito ja -tutkimus, riistaeläimet

Aihealue 2: Yksilö, yhteisö ja julkinen elämä

Yhdistystoiminta: Metsästysyhdistykset

Aihealue 4: Tuotanto, palvelut ja työelämä

Käsityöllisyys: Aseiden valmistus

Aseteollisuus: Metsästysaseet

Aihealue 5: Viestintä, liikenne ja matkailu

Matkailu: Metsästysmatkailu Metsästysmatkailu Suomessa

Metsästysmatkailu Suomesta ulkomaille

Aihealue 6: Koulutus, taide, korkeakulttuuri ja urheilu

Taide: Erätaide

Kalastuskulttuuria tarkasteltaessa voidaan katsoa joidenkin (suppeahkojen) aihealueiden tallennustyönjaon oleva sovittu, mutta laajoja puutteita ja myös ns. mustiksi aukoiksi kirjattuja osa-alueita teeman ympärillä on paljon. Seuraavassa on poimittu TAKO -pooleista ne aihealueet, jotka suoraan tai välillisesti liittyvät kalastuskulttuuriin. Lisäksi puutteista on tehty jotain hajahuomioita:

Aihealue 1: Ihminen ja luonto

Kalastus:

Ammattimainen merikalastus (Forum Marinum)

Vapaa-ajan merikalastus (Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo)

Rannikko- ja saaristolaiskulttuuri:

Merelliset elinkeinot (Forum Marinum)

Saaristolaiselämä (Espoon kaupunginmuseo, Porvoon museo)

Talonpoikaispurjehdus ja saariston kulttuuri (Forum Marinum)

Nimettyjä kalastus- ja/tai metsästysteemaan liittyviä mustia aukkoja:

Aihealue 1: Ihminen ja luonto

Sisävesikalastus

Aihealue 3: Arki

Kotien ruoka- ja juomakulttuuri

Kotien ruoanvalmistus- ja ruokailuesineistö

(Maatalousmuseo Sarkaan suunnitteilla ruokamuseo)

Mustat aukot -listalle on mahdollista tehdä lisäsehdotuksia tallennustyönjaosta puuttuvista tallennusteemoista. Metsästys-, kalastus- ja eräkultuurin osalta esimerkkejä näistä voisivat olla:

- Kalastuksen osalta puutteita ammattimaisen sisävesikalastuksen ja vapaa-ajan kalastuksen ohella oikeastaan kaikki vastaavat teemat, kuin metsästyksessä.
- Aihealue 3, Arki: Harrastuksista puuttuu sekä metsästys, että kalastus
- Aihealue 3, Ruokailu ► riista- ja kalaruoat, villiruoka, eräruokailuperinne
- Metsästyksen ja kalastukseen liittyvät organisaatiot
- Aihealue 4, ammateissa sopisi omana ryhmänä olla kalastajat
- Teollinen valmistus, pyyntivälineet
- Käsitö: Pyyntivälineet, omavalmiste tai käsiteollisuustuote (vieheet, perhot, vaaput, seisovat pyydykset/passiivivälineet etc.)
- Valokuvaus, luonto- ja suurpetokuvaus
- Luonnonhoitotyö ja vesiensuojelu (erityisesti virtavedet)

Mahdollisia osittain kalastus- ja/tai metsästysteemaan liittyviä päällekkäisyyksiä:

Metsien käyttö

- Metsien käyttö harrastustoiminnassa (Kainuun museo, Suomen Metsämuseo Lusto)

Metsäkäsitykset ja -suhteet, arvot

- taloudelliset, ekologiset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut metsiin liittyvät arvot (Suomen Metsämuseo Lusto)
- metsät hyvinvoinnin, luovuuden, elämysten ja inspiraation lähteenä (Suomen Metsämuseo Lusto)

Metsästysmuseossa tallennetaan TAKO -työnjaon mukaisesti keskitetysti useita aihealueita, joita muut museot eivät tallenna ja joiden tallentamiseen niillä ei ole edellytyksiä – esim. asekoelmien vaatimat viranomaisluvut ja -valvonta. Toisaalta taas valtakunnallisessa tallennustyönjaossa sisävesi- ja vapaa-ajankalastuskulttuurin tallentamisella ei ole ammatillisesti hoidettua vastuumuseota, yksityinen kalastusmuseoyhdistys hoitaa tehtävää vapaaehtoisesti ilman perusrahoitusta.

Metsästysmuseossa nähdään, että suomalainen pyynti- ja eräkulktuuri on kansallisesti omaleimainen historiallinen ja merkittävä kokonaisuus, jossa metsästys ja kalastus ovat olleet aina käytännön toiminnan tasolla sidoksissa toisiinsa ja siksi niiden yhdistäminen

on myös museaalisesti ja kulttuuriekologisesti perusteltua. Vanhojen erätaitojen vaaliminen ja siirtäminen tuleville sukupolville olisi erämuseolle luonteva pedagoginen tehtävä.

Johtuen aihepiirin vahvasta läsnäolosta suomalaisuuden rakentumisen eri vaiheissa ja suomalaisessa elämän menossa ylipäänsä, on metsästyksen liittyvää kulttuuriperintöä tallennettu Suomen Metsästysmuseon lisäksi myös useisiin maakuntamuseoihin, paikallismuseoihin ja Kansallismuseoon sekä jonkin verran muutamiin erikoismuseoihin. Metsästysmuseo on tehnyt yhteistyötä muiden museotoimijoiden kanssa ja sieltä löytyy myös hyvin tietoa muualla sijaitsevista kokoelmista ja niiden luonteesta.

Sama pätee kalastukseen liittyvään kulttuuriperintöön ja museaaliseen aineistoon. Ari Lappalaisen laatimissa ja Suomen Kalastusmuseoyhdistyksen tuottamissa useissa kalastusmuseotoimintaa käsittelevissä julkaisuissa ja raporteissa (Käytetyt lähdemateriaalit ja tausta-aineistot -liitteessä) on varsin seikkaperäisesti perehdytty kalastusmuseotoiminnan tilaan valtakunnan laajuisesti.

Ammatillisesti hoidettua erikoismuseota, jonka toiminta olisi luonteeltaan valtakunnallista ja myös kattaisi koko toimialan ei ole. Sen sijaan useilla paikallismuseon luonteisilla pienillä kalastusmuseoilla, maakunta-, paikallis- ja kotiseutumuseoilla, arkistoilla ja kirjastoilla on kalastukseen liittyviä kokoelmia omistuksessaan sekä laadullisesti, että määrällisesti runsaasti. Suomen paikallisista kalastusmuseoista sijaitsee länsirannikolla 12, Suomenlahden rannalla 3 ja Ahvenanmaalla 2 merikalastusmuseota, sisämaassa on 2 kalastusmuseota. Kansallismuseolla on kokoelmissaan myös kalastukseen liittyvää esineistöä ja valokuvia ja muistitieto- ja perinneaineistoa. Lisäksi kalatalousalalla organisaatioiden hallussa on SKMY:n raporttien mukaan hyvinkin merkittäviä museaalisia aineistoja. Lisäksi Muoniossa toimii yksityinen Kalakirjasto, jossa on Suomen kattavin kalastusaiheinen julkaisukokoelma.

Metsästyksen ja kalastukseen liittyvää rakennettua kulttuuriperintöä ja historiallisia rakenteita on säilynyt runsaasti. Valtion monikäyttömetsissä toteutettiin vuosina 2010-2015 kulttuuriperintöinventointihanke, julkaisun nimi on Metsiin kadonneet. Hankkeessa inventoitiin yhteensä lähes neljä miljoonaa hehtaaria. Inventointi tuotti varsin mielenkiintoista tietoa myös metsästyksen liittyen, mm. ansakuoppia. Kalastukseen liittyviä vastaavia kohteita on voisivat olla esim. erilaiset kalastaja- ja kalasatamamiljööt, kausiasumiskeskitymät, kalasaunat, pyyntipaikkojen rakenteet ja merkit, karsikot jne.

Kalastus- ja metsästyskulttuuriin liittyy niin paljon yhteistä historiaa ja nykyhetkeä, että voidaan nähdä hyvinkin perusteltuna ja luontevana museoammatilliseen toimintaan liittyen yhdistää toimialueiden käsittely yhteisen erä -teeman ympärille. Yhdistäminen nähdään myös sidosryhmien taholta positiivisena ja koko toimialaa vahvistavana asiana. Myös tarve tämän aihe- ja toimialueen valtakunnallisesti ja kansainvälisesti orientoituneen toiminnan kehittämiseksi on selkeästi olemassa.

4 Katsaus taustoihin ja nykytilaan

Selvitys on tehty yhteistyössä Suomen Metsästysmuseon ja Suomen Kalastusmuseoyhdistyksen kanssa. Nämä kaksi toimijaa ovat toimeksiannossa mukana ja toisaalta ne ovat myös aihealueillaan ne yhteisöt, joiden voidaan katsoa olevan valtakunnallista Erämuseo (työnimi) -konseptia mietittäessä luontevimmat yhteistyötahot. Tämän vuoksi selvityksen puitteissa keskitytään myös taustoitukseen osalta ainoastaan näihin kahteen toimijaan. Kappaleen tiedot on kerätty molempien internet-sivuilta, toimintakertomuksista, raporteista ja toimihenkilöiltä. Käytetyt lähteet on yksilöity selvityksen liitteissä.

4.1 Suomen Metsästysmuseo

Suomen Metsästysmuseon toimintaa hallinnoi Suomen Metsästysmuseo – Finlands Jaktmuseum ry, jonka tarkoituksena on edistää suomalaisen metsästys- ja eräkulttuurin tallentamista ja tutkimusta sekä sen historian tunnetuksi tekemistä, mukaan luettuna suomalaisten eränkäynti muualla maailmassa. Yhdistys perustettiin vuonna 1980, ja taustalla toimivat yhteistyössä mm. Suomen riistakeskus, Suomen Metsästäjäliitto, Metsähallitus, Suomen Kennelliitto ja Riihimäen kaupunki. Yhdistyksen tärkein tehtävä on ylläpitää Suomen Metsästysmuseota. Yhdistyksen jäsenenä on yksityishenkilöitä, yhdistyksiä ja liikelaitoksia, vuonna 2017 jäsenmaksun maksaneita oli 257.

Museon toimialana on metsästys-, erä- ja pyyntikulttuurin keruu, tallennus, tutkimus ja esittely. Hallinnollisesti Metsästysmuseon kokoelmatoiminta on jaettu neljään itsenäiseen toimintayksikköön: esinekokoelmat, kirjastokokoelmat, arkisto ja kuva-arkisto. Yksiköiden toimintaperiaatteet on määritelty museon kokoelmapoliittisessa ohjelmassa. Tehtävänä on tallentaa ilmiökeskeisesti aineellista sekä aineetonta kulttuuriperintöä. Metsästysmuseo dokumentoi monipuolisesti metsästysharrastusta sekä riistanhoitoa ja riistaelinkeinon eri toimijoita.

Kokoelmat

Valtaosa *esineistö*stä on peräisin 1900-luvun alkupuoliskolta, mutta kokoelmissa on myös esineitä aina 1600-luvulta lähtien. Metsästysaseiden ja muiden pyyntivälineiden ja -laitteiden lisäksi kokoelmiin kuuluu muun muassa liikkumis- ja leirytyisvälineistöä, jahtivaatteita ja erätaidetta sekä metsästysseuratoimintaan, koiraharrastukseen ja riistanhoitoon liittyvää esineistöä. Museolla on myös yli 1 500 kalastusvälineen kokoelma. Suuria esine-ryhmiä ovat myös metsästysseurojen hihamerkit (n. 2 000 kpl), eräaiheiset exlibris-kirjanomistajamerkit (n. 1 300 kpl) sekä koira- ja ampumakilpailujen palkinnot (n. 1 500 kpl).

Museon laajat asekokoelmat näyttävät millaisilla aseilla Suomessa on hankittu ruokaa metsästä eri aikoina. Metsästysmuseo kerää ja tallettaa erityisesti suomalaisten asevalmistajien tuotteita. Asekokoelmiin kuuluu myös monien suomalaisten urheiluampujien käyttämiä kilpailuaseita. Patruunapakkauksia ja yksittäisiä patruunanäytteitä sekä muita ase- ja ampumatarvikkeita on lähes kaksi tuhatta.

Koti- ja ulkomaiset metsästystrofeet sekä muut eläinnäytteet muodostavat huomattavan osan museon esinekokoelmista. Kansainvälisestikin merkittävä osa museon trofeekokoelmia on museon perusnäyttelyn osana oleva Jaakko Ojanperän kokoelma, jossa on edustettuina yli sata eläinlajia tai alalajia – yhteensä noin 250 trofeeta.

Metsästysmuseossa on Suomen laajin metsästyksen liittyvä *kuva-arkisto*. Kokoelma kattaa mm. seuraavat aihepiirit: metsästys, aseet ja pyyntivälineet, erävarusteet, riistanhoito, eläimet, luontokuvat, henkilökuvat ja erilaiset tapahtumat. Vanhimmat kuvat ovat 1800-luvun lopulta. Kuva-arkistossa on noin 142 000 valokuvaa ja negatiivia, joista 18 600 kuvaa on luetteloitu.

Metsästysmuseon *arkisto* on suomalaista metsästykskulttuuria tallentava erikoisarkisto. Kokoelmiin tallennetaan metsästyksen liittyviä yksityisten henkilöiden, metsästäjä-järjestöjen sekä metsästysseurojen arkistoja ja metsästysperinnettä kerätään. Se on myös Suomen Metsästäjäliiton päätearkisto. Luetteloituja arkistoja löytyy lähes 150 metsästys-seuralta ja kymmeniltä yksityishenkilöiltä. Lisäksi arkistossa on pienpainatteita, muistitieto-haastatteluja, kokoustaliointeja, videoita ja eräaiheisia lauluja sisältäviä äänitteitä.

Museon *Metsästyskirjasto* on kaikille avoin tutkimuskirjasto, jonka keskeisiä aihealueita ovat metsästyksen ja sen historian lisäksi mm. kansatiede, eläintiede, metsästyskoirat, riistanhoito sekä aseet ja ammunta. Kirjasto tarjoaa asiakkailleen tietopalvelua sekä välittää kaukopalveluna kopioita sekä lukusalilainoja; kotilainoja ei anneta. Kirjaston kokoelmat sisältävät enimmäkseen Suomessa ja Ruotsissa julkaistua alan kirjallisuutta 1600-luvulta nykypäivään. Kokoelmat pohjautuvat professori Carl August Borgströmin (1909 – 1988) lahjoittamalle mittavalle, yli 10 000 niteen kokoelmalle pohjoismaista metsästyskirjallisuutta. Metsästyksistä säädelleet lait ja asetukset löytyvät Ruotsin vallan ajalta 1600-luvulta lähtien.

Petopyyntioppaat, pitäjänkertomukset ja väitöskirjat 1700-luvulta edustavat varhaisinta suomalaista metsästyskirjallisuutta. Kirjastossa on myös laaja eräkertomusten ja metsästyseurojen historiikkien kokoelma. Alan lehtiä on kokoelmassa aina 1800-luvulta alkaen sekä Suomesta että ulkomailta.

Luetteloidut esineet, kuvat, kirjat ja metsästyseurojen ja -järjestöjen arkistoluettelot ovat löydettävissä Kantapuu -tietokannassa sekä Finnassa.

Tutkimus

Suomen Metsästmuseon perustutkimukseen kuuluvat museon kokoelmien taustojen selvittäminen ja syvennetty luettelointi. Tutkimusta tehdään näyttelyjen ja julkaisujen taustatyöksi. Tutkimusyhteistyötä tehdään yliopistojen, muiden museoiden ja muistiorganisaatioiden sekä vapaiden tutkijoiden kanssa ja aineistoja on käytetty eri alojen opinnäytetöihin, tutkimuksiin ja historiikkeihin. Museon Metsästyksen muistitieto -hankkeessa kerätään suunnitelmallisesti metsästysperinnettä ja -kulttuuria. Lisäksi museo toteuttaa metsästyksen liittyviä perinteen ja muistitiedon keruuhankkeita yhdessä metsästäjäjärjestöjen ja toisten muistiorganisaatioiden kanssa.

Talous

Päärahoitus Metsästmuseolle ohjautuu maa- ja metsätalousministeriöstä riistanhoito- ja pyyntilupamaksujen kertymästä. Opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksen määrä perustuu valtionosuusjärjestelmän mukaisesti henkilövuosien yksikköhintaan.

Valtionavustusten yhteenlaskettu osuus museotoiminnan rahoituksesta oli 89 % ilman erillisavustusta, ja erillisavustus huomioiden se oli 94 % vuonna 2017. Vuoden 2017 tilinpäätös osoitti 14 110,20 €:n ylijäämää. Valtionavustukset ilman erillisavustusta asiakasta kohden olivat 31 € (29 € vuonna 2016 ja 31 € vuonna 2015). Seuraavassa taulukossa mukana myös vuoden 2018 luvut (tilinpäätös vielä vahvistamatta).

Valtionavustukset				
	2018	2017	2016	2015
MMM	415 000 €	405 000 €	405 000 €	408 520 €
OKM	177 806 €	173 931 €	179 650 €	188 210 €
Erityisavustukset	0 €	30 000 €	5 000 €	10 000 €
Yhteensä	592 806 €	608 931 €	589 650 €	606 730 €

Omatoiminen tuotto				
	2018	2017	2016	2015
Pääsymaksut	16 942 €	14 861 €	6 443 €	18 989 €
Myyntitulot	8 240 €	7 546 €	7 459 €	9 537 €
Palvelu- ja muut tulot	18 718 €	17 969 €	10 661 €	15 835 €
Sponsoritulot	7 500 €	300 €	3 491 €	5 118 €
Yhteensä	51 400 €	40 676	€ 38 054 €	49 479 €

Vakituisia työntekijöitä museossa on 7. Valvonta ja avoinna pidon tehtävät on ulkoistettu.

Vuonna 2017 Metsästysmuseossa vieraili 18 610 asiakasta. Vilkkaimmat kuukaudet ovat helmi-, touko- ja marraskuu, jolloin museossa järjestetään jo vakiintuneet yleisötapahtumat.

Maksavia asiakkaita museon kävijöistä on vain 27 %. Tapahtumakävijät pääsevät veloitusetta myös näyttelyihin ja tämä vaikuttaa lukuun omalta osaltaan. Riihimäen kaupungin oppilaitosten oppilaat pääsevät sisään opettajien kanssa ilmaiseksi, samoin metsästäjät Metsästyskortin esittämällä. Tämän edun käytti vuonna 2017 vain 482 metsästäjää. Oletettavasti kuitenkin asiakkaina metsästäjiä on enemmänkin. Museokorttilaisia kävijöistä oli 760 kpl, eli n. 4%.

Metsästysmuseossa on parhaillaan menossa perusnäyttelyuudistus. Metsästyshistoriamme vanhinta kerrostumaa esittelevä perusnäyttely OTSO valmistuu toukokuussa ja päättää vuonna 2013 alkaneen vaiheittaisen perusnäyttelyuudistuksen. Vaihtuvia näyttelyitä on vuosittain 4–8 kpl. Museolla on myös muutamia verkkonäyttelyitä. Kiertonäyttelyitä oli vuonna 2017 tarjolla 12 kpl.

Metsästysmuseossa seurataan myös aktiivisesti modernin näyttelytekniikan kehitystä. Samoin oppilaitosyhteistyö HAMK:n ja Hyria koulutus Oy:n opiskelijoiden kanssa on vireää.

Yleisötyön saralla koululaistoiminta on vakiintunutta ja kaupungin kanssa yhteistyö näyttäisi toimivan Kulttuuripolku-ohjelman kautta. Museon on tapahtumien järjestäjänä aktiivinen, vuonna 2017 oli 10 erilaista yleisötapahtumaa. Tämän lisäksi museolla järjestetään jonkin verran erilaisia kokouksia, koulutuksia ja muita vierailuita.

Metsästysmuseo harjoittaa omaa varainhankintaa myös tarjoamalla asiantuntijapalveluita. Tästä esimerkkinä toimii yhteistyö Sako Oy:n ja Suomen Kennelliiton ja sittemmin Suomen Kennelsäätien kanssa.

Suomen Metsästysmuseon toiminta-ajatus ja strategia

Toiminta-ajatus

Suomen Metsästysmuseo palvelee museaalisen perustehtävänsä eli metsästyksen liittyvän aineiston keruun, tallentamisen, tutkimuksen ja esittelyn pohjalta kaikille avoimena oman alansa tietokeskuksena.

Arvot

Metsästysmuseo vaalii metsästyksen kulttuuriperintöä merkittävänä osana suomalaista historiaa olemalla objektiivinen ja luotettava tiedon välittäjä, vuorovaikutteinen ja yhteistyökykyinen, asiakaslähtöinen ja asiantunteva.

Visio

Metsästysmuseo on metsästyksen ”näyteikkuna” suurelle yleisölle toimien puolueettomana tiedonvälittäjänä metsästäjien ja metsästystä harrastamattomien välillä. Museo tarjoaa asiakkaille kokonaisvaltaisia elämyksiä ja oivalluksia näyttelyissä ja tapahtumissa. Museo on kaikkien saavutettavissa sähköisesti ajasta ja paikasta riippumatta.

Strategia

- Metsästyksen kulttuuriperinnöstä huolehtiminen
- Tunnettavuuden ja saavutettavuuden edistäminen
- Asiantuntemuksen vahvistaminen
- Verkostoitumisen edistäminen
- Palveluiden kohdentaminen eri ryhmille
- Työhyvinvoinnin edistäminen

Toimitilat ja sijainti

Suomen Metsästysmuseon pääasiallinen toimitila sijaitsee Riihimäen kaupungin omistamassa museorakennuksessa osoitteessa Tehtaankatu 23. Rakennuksessa sijaitsee näyttely-, työskentely- ja varastotiloja, bruttoala on 1 445 m² ja tilavuus 6 500 m³. Museorakennus on valmistunut 1989 ja laajempia peruskorjauksia (vesikatto, räystäät, yläpohja sekä julkisivut) on tehty 2011–2012. Rakennuksesta on teetetty kuntoarvio, tarkastusajankohdat ovat 1.2.–7.6.2018.

Kokoelmien päävarasto (170 m²) sijaitsee vuokratiloissa kaupungin alueella.

Riihimäen kaupunki on esittänyt Metsästysmuseoyhdistykselle, että kaupunki voisi luovuttaa yhdistykselle kiinteistön (sis. maapohjan) kertaluontoisena usean vuoden avustuksena. Luovutuksen myötä kaupungin vastuu rakennuksen hoidosta ja huollosta päättyisi ja siirtyisi museoyhdistyksen vastuulle. Tämän lisäksi on keskusteltu mahdollisesta vuotuisesta avustuksesta. Yhdistyksessä on perustettu työryhmä selvittämään lahjan vastaanottomahdollisuuksia ja talousvaikutuksia. Tämä aiheuttaisi todennäköisesti kiinteistökulujen merkittävän nousemisen ja kaupungin tuen päättymisen ja tätä kautta varsin suuret negatiiviset vaikutukset museotoimintaan. Tällä hetkellä kaupunki vastaa kiinteistön hoidosta ja museoyhdistys maksaa sähkö- ja lämmityskulut. Tontilla on vapaata rakennusoikeutta 1 175 m².

Kiinteistö on nyt 30 vuotta vanha ja myös museotoiminnan luonne on ajan saatossa muuttanut muotoaan. Vaikka kiinteistö on suunniteltu varta vasten museoksi, ei se nykyisellään enää aivan vastaa tarpeita. Tilat ovat osin epäkäytännöllisiä ja osin riittämättömiä. Museon henkilöstö on tehnyt tilatarvekartoituksen ja laatinut seuraavan varastotilaselvityksen:

	nykytila	tilatarve (nykytila ja lisätila yhteensä)
ARKISTO	28 m ² 90 m ³	50 m ²
KUVA-ARKISTO	12 m ² 37 m ³	30 m ² (20 m ² vedoshuone ja 10 m ² negatiivihuone)
KIRJASTO	100 m ² 327 m ³	130 m ²
KOKOELMAVARASTO/ KALUSTOVARASTO		
museorakennus	40 m ² (128 m ³)	315 m ² (1 890 m ³), josta orgaanisille esineille 125 m ² ja epäorgaanisille 190 m ² .
vuokravarasto	170 m ² (1 200 m ³)	
yht.	210 m ² (1 328 m ³)	
asevarasto	30 m ² 90 m ³	60 m ²
kalustovarasto	ei erillistä tilaa	50 m ²
YHTEENSÄ	380 m ²	635 m ²
	Lisävarastotarve 255 m ²	

4.2 Suomen Kalastusmuseoyhdistys

Suomeen perustettiin 1800-luvulla kalastushallinnon yhteyteen Suomen Kalastusmuseo, joka keräsi, luetteloi ja esitteli kalastusalan aineistoa. Sillä oli mm. yleisölle avoinna oleva perusnäyttely Helsingissä. Museon toiminta lakkasi käytännössä pian ensimmäisen maailmansodan jälkeen, lopullisesti Suomen Kalastushallituksen lakkauttamisen yhteydessä (1924). Osa kokoelmista katosi. Kalastusaineistoa on tallennettu eri museoissa ja kalastushallinnossa koko 1900-luvun, mutta alan kokoava museotoiminta on ollut pienimuotoista.

Vuonna 1978 perustettu Kalastusmuseoyhdistys ry otti tehtäväkseen kalastuksen ja kalatalouden harjoittamiseen liittyvän runsaan historiallisesti ja kansatieteellisesti arvokkaan kulttuuriperinnön tallentamisen ja edelleen kartuttamisen. Vuonna 2011 yhdistyksen nimi muutettiin muotoon Suomen Kalastusmuseoyhdistys ry. – Finlands Fiskerimuseiföreningens rf.

Vuoden 2017 lopussa yhdistykseen kuului 96 henkilöjäsentä ja 6 yhteisö- ja kannattajajäsentä. Yhdistyksen tavoitteena on kalastukseen liittyvän esineistön, kuva-, arkisto- ja kirjallisuusaineiston kerääminen ja tallentaminen. Työn tarkoituksena on saada aikaan toimiva ja ammatillisesti hoidettu kalastusmuseo. Yhdistys on myös pyrkinyt ohjaamaan ja kehittämään kalastusmuseoverkosta.

Kokoelmat

Pitkäjänteisen keräystoiminnan ansiosta yhdistyksellä on hallussaan varsin mittavat *esine-, valokuva-, arkisto- ja kirjallisuusaineistot*. SKMY on myös Suomen Kalastusmuseon jäämistön haltija. Vuosina 2016 ja 2017 maa- ja metsätalousministeriön rahoituksen turvin suoritettujen inventoinnin pohjalta yhdistyksessä arvioidaan, että kokoelmissa on noin 30 000–50 000 esinettä ja noin 50 000 kuvaa. Tarkemmat tiedot löytyvät A. Lappalaisen laatimasta raportista: SKMY:n aineistojen inventointi- ja dokumentointityö (31.1.2018).

Kokoelmat on nyt saatu viimeisimmissä hankkeissa kirjatuksi siten, että tieto ei enää ole yksittäisten henkilöiden muistin varassa. Inventointi ja myöhempi dokumentointi ovat edellytys keruun suunnittelulle sekä sen laajemmille käyttömahdollisuuksille näyttelyissä, julkaisuissa ja internetissä. Työn pohjalta voidaan arvioida myös kootun aineiston hoito- ja konservointitarpeita ja tehdä myös mahdollisia kokoelmapoistoja. Työ on kuitenkin kesken ja kattava tieto aineiston museaalisesta merkityksestä puuttuu. Kokoelmassa on myös osin hauraita ja arkoja materiaaleja sisältäviä objekteja, joiden säilyttäminen vakioimattomissa olosuhteissa ei edistä niiden säilymistä.

Raporttien mukaan inventointityötä on tehty fyysisissä varastoissa, samalla on myös digitoitu (skannattu) yli 55 000 valokuvaa ja aloitettu digitaalinen luettelointi. Yhdistyksellä on käytössä Kantapuu -kuvatietokantaohjelma, kuten Metsästysmuseollakin. Pitkän

tähtäyksen tavoitteena yhdistyksellä on kaikkien esine-, valokuva-, arkisto- ja kirjallisuusaineistojen siirtäminen tähän tietokantaan. Tämä edellyttää kuitenkin museotoimijalta vuosien määrätietoista työtä ja valintoja myös aineistojen käsittelyjärjestyksessä ja arvoluokitusta. Kokoelmapoliittista ohjelmaa ja laajempaa konservointitarvekartoitusta ei ole tehty.

Yhdistyksessä on suunniteltu inventoinnin päätyttyä jatkotyönä aineistojen dokumentoimiseen paneutumista. Tähän työhön tarvitaan jatkossa museoammattilinen henkilö mieluiten kokopäiväisenä työntekijänä. Tavoitteena on dokumentoinnin ohella esineistön perushuoltoon eli puhdistamiseen, varastotilojen puhdistamiseen sekä konservointiin liittyvät toimet. Yhdistyksessä on suunniteltu, että luettelointi- ja konservointijärjestyksestä tehdään vielä tarkempi suunnitelma sekä inventointi- ja dokumentointityön tulokset voidaan koota julkaisun (sähköinen/perinteinen) muotoon. Samoin pyritään laatimaan inventointiluettelo sekä ohjeistus kalastusmuseoaineiston teknisestä dokumentoinnista (luokitelut, funktionaaliset mitat, käyttökuvaus) sekä konservoinnista. Tätä julkaisua on valmisteltu jo inventointityön yhteydessä.

Työlle ei ole vielä rahoitusta ja selvityshenkilön näkemys onkin, että yhdistyksen resurssit eivät riitä työn suorittamiseen järkevällä aikataulutuksella.

Muu toiminta ja tutkimus

Yhdistys on esitellyt kalastuskulttuuria ja sitä koskevaa tutkimustoimintaa järjestämillään Kalastusmuseopäivillä. Yhdistyksen julkaisusarjassa on ilmestynyt 24 kalastuskulttuuria eri näkökulmista kuvaavaa nidettä. Sarjan julkaisuista useat käsittelevät myös kalastusmuseotoimintaa. Julkaisuista merkittävimmät esittelevät kalastuskulttuurin historiallista muutosta (Lappalainen 1998, Lappalainen 2016, Naskali 1993) ja kalastusmuseotyötä (Lappalainen 1993, Lappalainen-Westman 2012). Museotyötä on palvellut myös osallisuus Suomen kalabibliografian teossa (Savikko-Lappalainen-Kettunen 2012, Savikko-Lappalainen 2015, Savikko-Lappalainen 2016). Kolmessa kirjassa on yhteensä 800 sivua ja vuodet 1730–1950 kattavien kirjallisuusviitteiden määrä on yli 18 000. Kirjasarja on julkaistu Kalatalouden Keskusliiton ja SKMY:n sarjoissa KKL:n kustantamana. Yhdistys on ollut kutsuttuna asiantuntijana ja toimijana mukana useissa yliopistollisissa tai kalataloudellisissa projekteissa.

Toimintansa aikana yhdistys on myös tuottanut eri museoihin useita aihepiiriin liittyviä pienimuotoisia näyttelyitä. Päijännetalossa Asikkalassa Vääksyn kanavan varrella sijaitsevan Suomen vapaa-ajankalastusmuseon perusnäyttelynä on ”Puukoukusta trooliin”. Kotkan Maretariumissa on näyttelykokonaisuus ”Kalastusmuseon kokoelmista”, Tyrvännön järvikalastusmuseon perusnäyttelynä ”Vanajanselkä – Hämeen historiallinen kala-aitta”, Turun Forum Marinumissa merikalastusaiheinen näyttely perusnäyttelyjen osana sekä Viitasaaren Huopanankoskella on ollut esillä jatkuvasti vaihtuvia näyttelyitä, kuten myös Merenkurkun venemuseossa.

Talous

Selvityksessä on käyty läpi Suomen Kalastusmuseoyhdistyksen tilinpäätöstiedot neljältä edelliseltä vuodelta. Vuosi 2018 on vielä vahvistamaton. Yhdistyksen toimintaan ei ole pysyväisluonteista rahoitusta. Valtionavustusta on saatu maa- ja metsätalousministeriön kautta eri hankkeisiin, summan vaihdeltaessa hankekohtaisesti ja vuosittain. Myös Ely-keskukselta ja yksityisiltä säätiöiltä on saatu avustuksia eri hankkeisiin.

Valtionavustukset ja muut tuotot				
	2018 vahvistamaton	2017	2016	2015
MMM/ELY	35 000 €	45 000 €	60 000 €	30 000 €
Muut tuotot	17 100 €	6 100 €	500 €	336 €
Jäsenmaksut	1 315 €	990 €	1 200 €	540 €
Työllistämisasiavustus	0 €	11 200 €	0 €	0 €
Yhteensä	53 415 €	63 290 €	61 700 €	31 873 €

Kulut				
	2018 vahvistamaton	2017	2016	2015
Henkilöstö	17 100 €	27 200 €	4 800 €	13 809 €
Toimitilat	13 200 €	11 500 €	13 000 €	9 498 €
Materiaalit	5 300 €	6 200 €	0 €	1 720 €
Muut kulut	17 800 €	20 600 €	20 500 €	7 315 €
Yhteensä	53 400 €	65 500 €	58 300 €	32 342 €

Toimitilat ja sijainti

Yhdistyksen sijaintipaikka on Helsinki ja toimipaikka Kontiolahti. Yhdistyksen varastotilat ovat Riihimäellä (Sepänkatu 8) sijaitseva lämmin 300 neliön keskusvarasto sekä Joensuuissa (Niskakatu 28) sijaitseva lämmin 15 neliön arkistotila. Riihimäen Herajoentiellä oli käytössä kylmäksi varastotilaksi vuokrattu n. 100 m²:n myllyrakennus, josta luovutaan keväällä 2019. Yhdistyksellä ei siis ole kokoelmavarastojen lisäksi muita museotoimintaa palvelevia tiloja.

Aineistoa on myös esillä (lainassa) eri museoissa sekä varastoituna toiminnanjohtajan työtiloihin sekä muihin yksityistiloihin. Koko aineistosta sijaintitietoineen on tarkoitus valmistua inventointiraportti keväällä 2019.

Kalastusmuseoyhdistyksen tilatarve yhteensä (entiset ja uudet) on yhdistyksen laskelmien mukaan seuraava:

Arkisto	50 m ²
Kuva-arkisto	30 m ²
Kirjasto (ilman yleisötiloja)	50 m ²
Kokoelmavarastot	400 m ²
Kalusto- ja tarpeistovarastot	50 m ²
Yhteensä	580 m²

Lisäksi tarvitaan kylmää suojatilaa esim. veneille tarpeen mukaan.

Tässä laskelmassa on mukana vain kokoelmien säilytykseen liittyvät tiloja.

5 Eteenpäin, yksin vai yhdessä?

Selvityksen toimeksiantoon kuului pohtia eri vaihtoehtoja museotoimintakonseptin tulevaisuudesta itsenäisinä museotoimijoina tai vaihtoehtoisina yhdistymisinä jo olemassa olevaan museoon tai yhteisen Erämuseo (työnimi) –konseptin perustaminen.

5.1 Jatkaminen itsenäisinä museotoimijoina

Suomen Metsästysmuseumo kerää ja tallentaa suomalaista erähistoriaa ja metsästysperinteitä. Museo on eräkuulttuurin tietokeskus, jonka laajat esine-, valokuva-, arkisto- ja kirjastoaineistot ovat kaikkien kiinnostuneiden käytettävissä. Osa kokoelmista on yleisön nähtävillä näyttelyissä, mutta niihin voi tutustua myös Kantapuu -tietokannassa sekä Finnassa. Suomen Metsästysmuseumon toiminta on ammatillisena museona vakiintunutta niin toiminnan sisältöjen, kuin rahoituksenkin osalta. Haasteita toki on esim. resurssien turvaamisen ja vaikuttavuuden kasvattamisen osalta. Mikäli kiinteistökyse saadaan ratkaistua museon kannalta tavalla, joka ei lisää kohtuuttomasti sen kulurakennetta, ei selvityksen perusteella toiminta ole keskipitkällä aikavälillä tarkasteltuna sellaisten uhkatekijöiden alla, etteikö se voisi itsenäisenä toimijana jatkaa ja myös kehittää toimintaansa menestyksekkäästi.

Suomen Kalastusmuseumoyhdistyksen osalta voitaneen sen sijaan sanoa, että sen toiminnassa voi nähdä jatkuvuuden suhteen useitakin uhkatekijöitä. Ennen kaikkea pitkäjänteisen rahoituksen puuttuminen näistä suurimpana. Toisaalta voidaan pitää kohtuuttomana sitä, että jäsenmäärältään ja resursseiltaan pienen yhdistyksen vastuulla on sängen merkittävä ja kulttuurihistoriallisesti arvokas kokoelma. Projektirahoituksen turvin ja pitkälti vapaaehtoisvoimin on kuitenkin pystytty kartuttamaan kokoelmaa ja turvaamaan sen säilymistä siltä osin, kun on kohtuullista odottaa. Tämä tosin on aiheuttanut sen, että tietotaito ja osaaminen on jäänyt vain muutamien ihmisten varaan, joka on selkeä riski jatkuvuuden kannalta. Inventointi- ja dokumentointihankkeet ovat olleet erinomainen asia tämän riskin pienentämiseksi. Yhdistys on tehnyt erittäin arvokasta työtä, mutta yhdistyksen aktiivien voimavarat ehtyvät.

Jäsenmaksutuotot ovat niin vähäiset, että niillä ei kateta, kuin yhdistyksen hallinto nippa nappa. Mikäli yhdistys ei saisi säännöllisesti ulkopuolista rahoitusta, loppuu toiminta ja kokoelma jää heitteille. Tämä olisi kansallisesti merkittävän kalastukseen liittyvän kulttuuriperinnön vaalimisen näkökulmasta erittäin tuhoisaa, eikä tällaisen tilanteen pitäisi antaa kehittyä.

5.2 Yhdistyminen jo olemassa olevaan museoon

Suomen Metsästysmuseon osalta ei ole relevanttia pohtia tämän selvityksen yhteydessä yhdistymistä muihin museoihin.

Suomen Kalastusmuseoyhdistyksen osalta voidaan tutkia muitakin vaihtoehtoja lähinnä siinä tapauksessa, mikäli yhdistyminen *Metsästysmuseon* kanssa ei toteutuisi. Tässä vaiheessa täysin spekulatiivisina, mutta aihepiiriltään soveltuvina vaihtoehtoina voisivat olla esim. Kotkassa toimiva Merikeskus Vellamo tai Maretarium, Turussa Forum Marinum, tai maakuntamuseoista jokin. Sekä toimijoiden, että sidosryhmien kanssa keskusteltaessa kuitenkin selkeästi vahvimaksi ja luontevimmaksi vaihtoehdoksi nousi yhteinen Erämuseo(-työnimi) -konsepti Riihimäellä toimivan *Suomen Metsästysmuseon* kanssa, joten muihin vaihtoehtoihin ei tässä yhteydessä tämän laajemmin paneuduta.

5.3 Yhteisen Erämuseo (työnimi) -konseptin perustaminen

Selvityshenkilö on perehtynyt laajalti taustamateriaaleihin sekä haastatellut toimijoiden lisäksi eri yhteistyötahoja. Jo selvityksen alkuvaiheissa kävi ilmi, että selvityksessä on mielekästä keskittyä pohtimaan yhteisen museokonseptin mahdollisuuksia työnimellä Erämuseo. Työn aikana vahvistui käsitys siitä, että laajalti on olemassa yhteinen näkemys, jonka mukaan *Suomen metsästysmuseon* ja *Suomen Kalastusmuseoyhdistyksen* kannattaa aloittaa valmistelut museotoiminnan laajentamiseksi ja Erämuseo (työnimi) -konseptin perustamiseksi.

Yhdistymiseen on nähty lukuisia synergiaetuja. Myös molemmat toimijat olivat itse halukkaita kehittämään ja selvittämään asiaa yhteisestä tulevaisuudesta ja näkivät sen positii-visena mahdollisuutena vahvistaa ja kehittää toimintaansa. Näitä käydään tarkemmin läpi kappaleessa 6.

6 Kohtaamisia ja kumppanuuksia – suuntaviivat valtakunnallisen metsästys- ja kalastusmuseotoiminnan kehittämiseksi

Tässä kappaleessa pohditaan hieman laajemmin yhdistymiseen liittyviä eri näkökulmia. Pohdinta toimii perusteluna ja viitekehyksen rakentamisena *kappaleessa 7 Kohti yhteistä erämuseota*, esitettävälle konkreettisille toimenpide-ehdotuksille.

6.1 Toimialojen näkökulma

Metsästys- ja kalastuskulttuuri toimialoina ja tallennustyönjaon näkökulmasta olisivat hyvänä perusrunkona yhteiselle konseptille. Suomalaisen metsästyksen ja kalastuksen sekä eränkävyn liittyvä historiatieto, perinteet ja nykydokumentointi ovat hyvä ja riittävän laaja pohja. Metsästys ja kalastus voidaankin ajatella suomalaisuuden kehityksen peruspilareiksi, joiden tallennus, tutkimus ja esittely ansaitisivat nykyistä merkittävemmän roolin. Luontosuhteemme kehittymisen tarkastelun ja toisaalta vaalimisen kannalta nämä aihepiirit ovat aivan keskeisiä.

Museotoiminnan näkökulmasta metsästyksen ja kalastuksen yhdistäminen mahdollistaa myös laajempaa ja monipuolisempaa aihealueen käsittelyä ja uusien aiheiden esiin ottamista vastauksena nykyisin käytävään yhteiskunnalliseen keskusteluun. Näitä tuodaan ajatuksien herättäjäksi esille kappaleessa 7. toimenpide-ehdotuksissa.

Ajatuksessa Erämuseosta voidaan nähdä paljon synergiaetuja. Näitä ovat esim. kustannustehokkaampi tapa toimia, jaettu asiantuntijuus, kasvava vaikuttavuus, yleisö- ja sidosryhmävinkkelistä katsoen houkuttelevampi ja kiinnostavampi kokonaisuus, vahvempi toimijana suhteessa yleisöihin ja yhteistyökumppaneihin ja paremmat resurssit. Lisää synergiaetuja on saatavissa kiinteästä ja konkreettisesta yhteistyöstä Riihimäen kaupungin museoiden kanssa.

Yhdistyminen mahdollistaisi palveluiden ja kävijäkokemuksen kehittämisen, modernit ja monialaiset oppimisympäristöt ja mahdollistaisi uusien kohderyhmien tavoittamisen. Tätä kautta syntyisi uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Museoiden kesken sovitun tallennustyönjaon osalta yhdistyminen toisi mukanaan myös joidenkin mustien aukkojen paikkauksen sekä muita täydennyksiä.

Kalastukseen keskittyvää erikoismuseota on yritetty vuosikymmenten mittaan useidenkin eri tahojen toimesta saada perustettua, mutta tuloksetta. Metsästysmuseon tilojen yhteyteen ja museon ammattilaisten asiantuntijuuden voimin olisi nyt hyvä hetki ratkaista tämä puute suomalaisessa museokentässä. Perustamiseen johtavat toimenpiteet olisi organisotavissa melko nopeastikin, ja ratkaisu olisi pitkäjänteinen ja myös erittäin kustannustehokas verrattuna kokonaan uuden museon perustamiseen.

Selvityksen kappaleessa 2.3. *Museopoliittinen ohjelma 2030* on käsitelty koko museoalan keskeisiä menestystekijöitä ja strategisia tavoitteita. Nämä ovat erinomaista materiaalia myös pohdittaessa Erämuseo (työnimi) -konseptin menestystekijöitä ja kehittämiskohteita.

Erämuseo (työnimi) -konseptin avulla metsästys-, kalastus- ja eräkuulttuuri saadaan laajemmin avoimeksi yleisöille. Aihealueiden harrastajapohja on erittäin laaja ja tavoittaa suuren joukon suomalaisia. Sektorilla on myös vahvat ja vanhat traditiot *yhteisölliseen vapaaehtoistoimintaan*. Tämä jo toimiva alusta sekä toimialan rakenne ovat erinomainen lähtökohta museotoiminnan kehittämiseksi yhdessä harrastajien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Erämuseolla (työnimi) on kaikki mahdollisuudet kehittyä toimialueensa *vahvaksi asiantuntijaksi*, jolla on uniikkia osaamista. Toimialan luonne itsessään jo pitää sisällään *kestävän kehityksen huomioimisen ja eettisten periaatteiden noudattamisen*.

Moniäänisen ja kulttuurisesti moninaisen yhteiskunnan tukemisessa ja kehittämisessä museoilla ja niiden saavutettavuudella on iso rooli. Suomalaisten luontosuhteen ymmärtäminen auttaa osaltaan ymmärtämään ja oppimaan myös suomalaista yhteiskuntaa. Kansainvälisellä mittapuulla arvioiden jokamiehen oikeudet ja myös se, että meillä on mahdollisuus niin laajasti harrastaa metsästystä ja kalastusta ilman välttämätöntä sidonnaisuutta maan tai vesialueen omistukseen, ovat varsin poikkeuksellisia asioita. Erämuseo (työnimi) voi hyvin toimia porttina ymmärrykseen näissä asioissa.

Laajempi toimialarajaus avaisi Erämuseo (työnimi)-konseptille myös mahdollisuuksia *rohkeampaan, luovempaan ja ennakkoluulottomampaan* toimintaan ja keskusteluun. Jo nykyisellään metsästysmuseossa käy paljon ihmisiä, joilla ei ole omakohtaista metsästysharrastusta tai -kokemusta. Todennäköisesti myös Erämuseossa (työnimi) olisi näin.

Metsästyksen ja kalastukseen liittyvine teemojen valinnoissa ja välityksellä voitaisiin hyvinkin ennakkoluulottomasti ja raikkaasti pohtia laajempia ihmisen ja luonnon väliseen suhteeseen liittyviä kysymyksiä ja ottaa osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Pitkän tähtäimen tavoitteista 1:een, kohtaamisia ja kumppanuuksia ja 2:een, osaavasta ja oppivasta museoalasta Erämuseolla (työnimi) on erittäin hyvin mahdollisuuksia vastata. Tiiviillä yhteistyöllä metsästyksen ja kalastussektorilla toimivien viranomaisten, järjestöjen, yhdistysten, yritysten ja muiden yhteisöjen kanssa saataisiin heti alusta saakka Erämuseon (työnimi) rakenteisiin nivottua elävä vuorovaikutteisuus oman toimialan sisällä. Yhdessä museon ”ulkopuolisten”, alan toimijoiden ja vapaaehtoisten kanssa tekeminen avaa uusia näköaloja ja vahvistaa museon roolia sektorin omaleimaisena asiantuntijana. Toisaalta myös museoammattilaiset hyötyvät poikkitieteellisestä yhteistyöstä ja uuttaa inspiraatiota ja oppimista voidaan kokea tätä kautta. Myös näyttely- ja yleisötyön vaikuttavuutta voidaan merkittävästi kasvattaa yhteisöllisen tekemisen kautta. Toimenpide-ehdotuksissa otetaan kantaa myös näihin.

Tavoite 3, museoiden kokoelmat esille ja käyttöön ja tavoite 4, digitaalisuus mahdollisuuksien avaajana ovat myös luontaisia tavoitteita ja kehittämiskohteita Erämuseolle (työnimi). Yhdistämällä yhdistysten toiminnot saadaan nyt käytännössä hyvin vaikeasti ja huonosti saavutettava kalastukseen liittyvä laaja esine-, kuva-, arkisto- ja kirjastokokoelma laajemmin esille ja yleisön käyttöön. Tulevaisuudessa näiden kalastukseen liittyvien kokoelmien saattaminen myös digitaaliseen muotoon ja verkkoon on realistisempaa osana ammatillista museotoimintaa. Erämuseolla (työnimi) toimijana on uskottavat mahdollisuudet kartuttaa kokoelmiaan ja muita aineistojaan suunnitelmallisesti, vastuullisesti ja museoalan kumppanuuksia käyttäen. Mahdollisuudet kokoelmayhteistyön tekemiseen paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti ovat olemassa ja kokoelmien ja aineistojen säilyminen voidaan turvata riittävän kestävällä tavalla. Museoyksikön ollessa nykyistä vahvempi myös tehokkaammat kokoelmaprosessit ja -työkalut saadaan mukaan tukemaan kokoelmien käytettävyyttä.

Jo olemassa olevan TAKO -yhteistyön kautta Metsästysmuseolla on hyvät toiminnalliset suhteet museokentällä. Mahdollisen toimialalajennuksen myötä keskusteluja toimialarajauksista tulee käydä joidenkin museoiden kanssa. Yhteistä kokoelmien rajapintaa tulee olemaan ainakin nykyisten erikoismuseoiden, tulevien valtakunnallisten vastuumusoiden osalta Forum Marinumin, Suomen metsämuseo Luston, Suomen maatalousmuseo Saran ja saamelaismuseo Siidan kanssa. Myös joidenkin maakuntamuseoiden, tulevien alueellisten vastuumuseoiden kanssa on yhteistä rajapintaa. Tämä toisaalta tulee nähdä ennen kaikkea mahdollisuutena kaikille osapuolille, näyttely- ja museopedagogiikan puolella yhteistyössä on vahvaa kehittämispotentiaalia. Varsinkin kalastuksen liittyvän kokoelman osalta otetaan myös varsinainen digiloikka yhdistymisen kautta.

Tutkimus- ja oppilaitosyhteistyön näkökulmasta Erämuseon (työnimi) laajempi toimialaraja antaa runsaasti mahdollisuuksia syventää yhteistyötä.

Metsästys-, kalastus- ja eräkulttuuriin liittyville toimijoille ”oman” museon saaminen on merkittävä parannus nykytilanteeseen nähden ja se tulisikin nähdä koko alaa hyödyttävänä ja hyödynnettävänä resurssina. Museot toimijoina tarjoavat oman erityisen

asiantuntijuutensa lisäksi myös innostavan oppimisympäristön ja mahdollisuuden tavoittaa haluttuja, aihepiiristä kiinnostuneita kohderyhmiä. Museoilla on runsaasti hyödyntämätöntä moniammatillista osaamista ja erityisesti kulttuurisen ja sosiaalisen kestävyysedistämisen näkökulmasta arvokasta tietämystä. Kaiken kaikkiaan museoiden erilaisia palveluita voitaisiin yrityselämän ja kolmannen sektorin toimijoiden taholta hyödyntää huomattavasti nykyistä enemmän ja myös tehdä yhteistä palvelumuotoilua.

Myös muut näyttelytoimintaa harjoittavat ja/tai luonto- ja ympäristökasvatuksen saralla pedagogista työtä tekevät yhteisöt, kuten Metsähallitus, 4H-järjestö, Partiolaiset, LYKE-verkosto jne. olisivat Erämuseolle (työnimi) erittäin potentiaalisia yhteistyötahoja.

6.2 Aluetalouden näkökulma

Museoiden toiminnalla on useiden tutkimusten mukaan positiivisia vaikutuksia sijaintikuntansa kulttuuriseen, sosiaaliseen ja henkiseen hyvinvointiin. Museot ovat myös imagonrakentajia ja parhaimmillaan niiden olemassaolon voidaan ajatella olevan osa sijaintikunnan ja maakunnan strategisia valintoja. Museoliitossa on summattu, että museoilla on joitakin sellaisia pitkän aikavälin taloudellisia vaikutuksia, joiden rahallisen arvon laskeminen ei ole mahdollista. Tällaisia ovat eri arvioiden mukaan vaikutukset kävijöiden itsetuntemukseen, identiteettikäsitteeseen ja persoonallisuuteen sekä asenteisiin ja työmotivaatioon. Ne myös lisäävät luovuutta ja voivat tukea myös innovaatioiden syntymistä. Toiminnallaan ne tuottavat hyvinvointia, jolla on myös pitkän aikavälin taloudellisia vaikutuksia. Suorien taloudellisten vaikutusten lisäksi museoilla on nähty myös paikkakunnan imagoon liittyviä vaikutuksia, jotka voivat vaikuttaa sekä matkailuun että asukkaiden viihtyvyyteen ja joidenkin näkemysten mukaan jopa yritysten sijoittumiseen.

Paitsi kulttuurikohteita, museot ovat siis myös merkittäviä matkailukohteita. Vuonna 2013 Vaasan Yliopiston Levon -instituutti julkaisi tutkimuksen, jossa museomatkailijoiden vaikutuksia aluetalouteen selvitettiin. Tutkimuksen mukaan museokävijät käyttävät henkilöliikenteen, hotellien, kaupan ja ravintoloiden palveluita pääsylipun hintaa huomattavasti suuremmalla summalla. Empiirinen aineisto koottiin museoihin kohdennetulla kyselyllä, jossa tarkasteltiin erityisesti museokävijöiden rahankäyttöä ja matkustusmotiiveja.

Kyselyyn vastasi yli 6 500 museokävijää touko-syyskuussa 2013. Kaikkien museokävijöiden keskimääräiseksi kulutukseksi arvioitiin n. 50 euroa/henkilö.

Suomen Metsästysmuseon ja siten myös tässä selvityksessä kaavailtu Erämuseon (työnimi) sijaintikaupunki on Kanta-Hämeessä sijaitseva Riihimäki. Muutama sidosryhmien edustaja ajatteli sijaintipaikan olevan hieman outo, kun metsästysmaat ja kalavedet eivät ole heidän mielestään riittävän lähellä. Suurin osa näki kuitenkin vahvuutena nimenomaan sijainnin lähellä isoja kaupunkeja, niiden yleisöjä ja yhteisöjä, hyvien kulkuyhteyksien varrella. Museon rooli nähtiin eräänlaisena ”sisäänheittäjänä” varsinaisille luontokohteille. Myös digitalisaatio ja robotiikka nähtiin vahvoina mahdollisuuksina, jolla esiin tuotu puuttuva vesielementti esimerkiksi voitaisiin korvata tarvittaessa.

Riihimäen kaupungin strategiassa määritelty visio on: #RiiConnecting – tulevaisuus syntyy kohtaamisista. Strategian mukaan kaiken toiminnan lähtökohtana on asukkaiden ja yritysten hyvinvointi. Kulttuuripalvelut nähdään kaupungissa sekä vahvuutena, että mahdollisuutena. Ajatuksen Erämuseosta (työnimi) voidaan katsoa vahvasti tukevan kaupungin strategisia päämääriä sekä *elinkeinoelämän ja osaajien kohtaamispaikka-*, että *asukkaiden arjen ja vapaa-ajan kohtaamispaikka* -sateenvarjojen alla. Museot ovat jo nykyisellään ja tulevaisuudessa niiden halutaan olevan entistäkin vahvemmin matalan kynnyksen kohtaamispaikka, erilaisille asioille, ilmiöille ja ihmisille. Kaupungin strategian toteuttamiseksi on laadittu politiikkaohjelmia, joista erityisesti hyvinvointi-, elinkeino- ja ympäristöpolitiikan tavoitteiden saavuttamiseksi ja toimenpiteissä Erämuseon (työnimi) rooli olisi luonteva ja kaupungin kannattaakin ehdottomasti hyödyntää museon asiantuntijuutta ja kehittää sen kanssa yhdessä näitä politiikkaohjelmia tukevia palveluita.

Maakunnallisista kehittämistehtävistä alueella vastaa Hämeen liitto. Kanta-Hämeessä luontomatkailu on merkittävää koko maakunnan kannalta. Kanta-Hämeessä on kaksi luonnonpuistoa ja lisäksi Evon retkeilyalue erämaajärvineen. Erämuseon perustamisen voidaan nähdä linkittyvän maakunnallisen Häme-ohjelman älykkään erikoistumisen strategiassa valittuihin painopistealueisiin: bio- ja kiertotalous, luovat alat, matkailu, rakennettu ympäristö ja palvelut sekä Hämeen maaseutuohjelman ”Vihreän kasvun Häme” teemoihin. Maakunnan strategian toimintalinjan 1: *Uudistuva ja muutosjoustava Kanta-Häme* ja toimintalinjan 3: *Hyvä arki Kanta-Hämeessä* teemoissa on useita kohtia, johon Erämuseon (työnimi) toiminta niveltyy erinomaisesti ja museon kehittämisen voidaankin katsoa edesauttavan maakuntatason strategian toteuttamista erinomaisesti.

Kansainvälisen matkailun markkinoinnissa Visit Finland nostaa esille Lakeland aluetta, yhtenä Suomen neljästä suuralueesta. Kanta-Häme on aktiivisesti mukana Western Lakeland yhteistyössä. Kanta-Hämeen alueen matkailumarkkinoinnissa teemat luonto, retkeily, kulttuuripalvelut, makujen maakunta ja lähiruoka on nostettu esiin vahvasti. Järviin ja luontoon liittyvää uutta elämyksellistä matkailutarjontaa tarvitaan luontomatkailun

palvelutuotteiden monipuolistamiseksi ja museon tarjontaa voitaisiin hyvin yhdistää luontomatkoilupaketteihin. Ehkä vielä Metsästysmuseota vahvemmin Erämuseo (työnimi) -konsepti tukisi omalta osaltaan näitä teemoja ja voisi ammentaa niistä myös omaan toimintaansa.

Sekä Riihimäen kaupungin, että Hämeen liiton strategioissa ja ohjelmissa kehittämisen painopistealueissa ovat vahvasti mukana digitaalisuus ja robotisaatio. Palveluiden tarjoaminen monien eri kanavien kautta luo myös merkittävää lisäarvoa sekä museoille että sen asiakkaille. Digitaalisuus avaa uusia tapoja ymmärtää kulttuuriperintöä, osallistua ja kokea osallisuutta. Toisaalta myös erämuseo -ajatuksen liittyvä luonto ja sen kokeminen voidaan tehdä kävijöille helpommin saavutettavaksi digitaalisia keinoja käyttämällä. Tämä voisi olla perustamisvaiheen jälkeen seuraava hankeaihe, joka edistämiseen vahvaa tietotaitoa löytyy alueen yrityksistä ja oppilaitoksista. Erämuseo voisi toimia hyvinkin alustana luovalle ja innovatiiviselle kehittämiselle hankkeessa, jossa virtuaalimaailma ja ikiaikaiset eräperinteet yhdistettäisiin hausalla ja modernilla tavalla.

Sekä alueen toimijat, että sidosryhmien edustajat nimesivät museon sijainnin Riihimäellä vahvuudeksi myös alueen vahvan eräklusterin vuoksi. Riihimäen Erämessut kokoavat aiheen pariin yli 40 000 henkeä joka toinen vuosi ja lisäksi satoja näytteilleasettajia. Tämän lisäksi Beretta-konserniin kuuluva Sako Oy ja Suomen Metsästäjäliitto toimivat kaupungissa. Metsästys-, kalastus- ja eräkulttuuriteemoihin keskittyvä Erämuseo (työnimi) vahvistaisi entisestään kaupungin imagoa suomalaisen eräkulttuurin keskuksena ja toisaalta loisi uusia yhteistoimintamahdollisuuksia sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

6.3 Hallinnon näkökulma

Tämän selvityksen kappaleessa 2.2. *Muuttuva museoala, muuttuva toimintaympäristö* on tarkemmin käyty läpi museolakia ja sen uudistusta. Jotta museo olisi valtionosuuskelpoinen tulee museon ylläpitäjänä olla kunta tai kuntayhtymä taikka sellainen yksityinen yhteisö tai säätiö, jonka sääntömääräisiin tehtäviin kuuluu museotoiminnan harjoittaminen tai museon ylläpitäminen. Erämuseo (työnimi) -toimintaa käynnistettäessä tulee ehdottomasti sopimuksin huolehtia siitä, että Metsästysmuseon nykyinen taloudellinen asema ei vaarannu eikä jouduta ristiriitatilanteisiin metsästyskorttivaroista lakisääteisesti ohjautuvan valtionosuuden käytön suhteen.

Käytännön toiminnan kannalta on perusteltua ja ehdottomasti selkein toimintamalli se, että Erämuseo (työnimi) -toimintaa pyörittää yksi juridinen toimija. Toimenpide-ehdotuksissa tullaan esittämään yhteisen Erämuseo (työnimi) -operaattorin perustamista. Se, mikä on sopivin tapa järjestää asia, tulee pohtia tarkoin sekä Metsästysmuseoyhdistyksen, että

Kalastusmuseoyhdistyksen hallinnoissa. Päätöksenteon yhteydessä on syytä käyttää myös juridista asiantuntemusta. Käytännössä vaihtoehdot ovat yhdistysten fuusio (Kalastusmuseoyhdistys fuusioidaan Metsästysmuseoyhdistykseen) tai kokonaan uuden juridisen toimijan perustaminen, tämä voi muodoltaan olla säätiö tai yhdistys.

Konsultti Martti Piltz on erittäin ansiokkaasti Riihimäen kaupungille laatimassaan museoselvityksessä (2018) pohtinut säätiö- ja yhdistysmuotoisen museotoiminnan eri puolia. Vertailu on relevantti myös Erämuseon (työnimi) hallinnollisia ratkaisuita pohdittaessa. Seuraavassa esitetään kooste Piltzin laatimasta vaihtoehtojen vertailusta.

Säätiö

Säätiö on yksityinen, perustajastaan erillinen oikeushenkilö, joka toimii yhteiskunnan valvonnassa. Museoiden taustayhteisönä se on yleinen; Suomessa lähes jokaisen suuremman yksityisen museon ylläpitäjä on säätiö. On myös erittäin yleistä, että museon sijaintikunta on mukana museosäätiössä. Säätiö on joustava ja monipuolinen organisaatio, jossa julkinen valta ja erilaiset museotoiminnasta kiinnostuneet yhteisöt ja henkilöt voivat yhdistää toimintansa ja pyrkimyksensä kulttuuriasioiden hoidossa.

Säätiön toiminta on Patentti- ja rekisterihallituksen valvomaa, joten se toimii valvotusti sääntöjensä päämäärien hyväksi. Yhteiskunnan valvonta mahdollistaa tai ainakin helpottaa eettisesti kansallisuusomaisuuden luonteisten museoesineiden luovuttamisen museosäätiölle. Myös yksityisten henkilöiden, yritysten, yhteisöjen ja julkisten toimijoiden yhteistyöllä säätiöissä on pitkät perinteet.

Säätiölaki on uudistettu vuonna 2015, joten se vastaa hyvin nykyhetken tarpeisiin. Sen mukaan säätiöllä on oltava hyödyllinen tarkoitus. Säätiö tukee tai harjoittaa tarkoitusta edistävää toimintaa. Säätiön tarkoitus ja toimintamuodot määrätään säätiön säännöissä. Tarkoituksena ei voi olla liiketoiminnan harjoittaminen eikä taloudellisen edun tuottaminen lähipiiriin kuuluvalla. Tässä suhteessa se eroaa yritystoiminnasta, mutta säätiö voi harjoittaa toimintamuotoihinsa välittömästi liittyvää liiketoimintaa sekä säännöissä määrättyä muuta liiketoimintaa toimintamuotojensa rahoittamiseksi. Säätiön toiminta rahoitetaan pääomalla, toiminnan tuloilla ja muulla rahoituksella.

Perustettavalla säätiöllä on peruspääoma, joka on vähintään 50 000 euroa. Säätiön perustamiseksi on laadittava kirjallinen perustamiskirja, jonka kaikki perustajat allekirjoittavat ja säätiö on ilmoitettava rekisteröitäväksi.

Säätiöllä on oltava hallitus. Säätiön säännöissä voidaan määrätä, että säätiöllä voi olla toimitusjohtaja ja että säätiöllä voi olla hallintoneuvosto. Hallitus huolehtii säätiön hallinnosta ja siitä, että säätiön toiminta järjestetään asianmukaisesti tarkoituksen

toteutumiseksi (hallituksen yleistoimivalta). Hallitus vastaa siitä, että säätiön kirjanpidon ja varainhoidon valvonta on asianmukaisesti järjestetty. Toimitusjohtaja (museosäätiöissä yleensä museonjohtaja) huolehtii säätiön tarkoituksen toteutumisesta ja hoitaa säätiön

muuta päivittäistä hallintoa hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti (*toimitusjohtajan yleistoimivalta*). Hallitukseen on valittava kolmesta seitsemään varsinaista jäsentä. Säännöissä voidaan määrätä jäsenmäärästä toisin, on kuitenkin oltava vähintään kolme varsinaista jäsentä. Säätiö on yleinen tapa organisoida museon hallinto. Piltz on vertailut vahvuuksia ja heikkouksia säätiön ja kunnan suoraan omistaman museon välillä, tähän luetteloon on rinnalle tuotu myös joitain lisäyksiä ja jotain otettu pois, jotta vertailu soveltuu tämän selvityksen tarkoituksiin paremmin.

Vahvuudet

- yksinkertainen ja selkeä hallintomalli (yleistoimivalta hallituksella)
- lainsäädäntöpohja tehty omaisuusmassan hallintaan yhteisiin tarkoituksiin
- itsenäinen ja yksiselitteinen taloudellisen tuloksen mittausyksikkö
- yritysmäinen operatiivinen suunnittelu- ja toimeenpanovalta
- ketterä reagoimaan ja nopea päätöksenteko kyky operatiivisessa toimintaan
- yhdistää luontevasti hallituksen ja museohenkilöstön osaamisen
- lisää tuotto- ja kustannustietoisuutta
- perinteinen ja tunnettu organisointitapa kulttuurilaitokselle, yleishyödyllisyys on todennettavissa
- arvostettu ja uskottava toimintamalli
- säätiö yhdistää yksityisen ja yhteiskunnan etuja
- tausta- ja perustajayhteisöillä hallintovalta ja -vastuu hallitustyöskentelyn kautta

Heikkoudet

- päätöksenteko vaatii käytännössä taustayhteisöjen yksimielisyyttä
- päätöksenteko irrotettu taloudellisista panoksista
- vaatii johtajuutta ja yrittäjätyyppistä ajattelua sekä hallinnollista työtä

Muutamilla museotoimintaa pyörittävillä säätiöillä on omistuksessaan myös osakeyhtiö, jonka kautta operoidaan esim. myymälän myyntiä tai kokouspalveluita.

Säätiön perustajayhteisöjen edustajat yleensä muodostavat hallituksen. Säätiön hallituksella on yleistoimivalta, siksi päätöksen teko säätiössä on suhteellisen helppoa. Museon taustayhteisöistä olisi hyvä saada hallintoon laaja edustus, mutta hallitustyöskentelyn näkökulmasta kovin iso hallitus ei välttämättä ole toimiva. Jos museosäätiön taustayhteisöjen joukko on laaja, on mahdollista myös perustaa hallintoneuvosto, jonka tehtävät voidaan säännöissä määrätä melko vapaasti.

Yhdistys

Yhdistyspohjalla toimivia isompia museoita on verrattain vähän, pienissä erikoismuseoissa ja paikallis- tai kotiseutumuseoissa aatteellisia yhdistyksiä taustalla on jonkin verran. Metsästysmuseon lisäksi isommista erikoismuseoista Työväenmuseo Werstas toimii yhdistyspohjalla. Museoita on muodostettu myös yhtiöiksi, mutta osakeyhtiön tai muun yhtiötyypin etuja on vaikea löytää, jo sillä perusteella, että museot ovat non-profit -organisaatioita. Säätiöön verrattuna yhdistyksen vahvuudet ja heikkoudet näyttävät Piltzin mukaan seuraavilta:

Vahvuudet

- helppo perustaa ja oikeustoimikelpoinen
- on tarkoitettu aatteen edistämiseen
- sopii henkilöyhdistyksen toimintaan
- sopii, kun ei ole kiinteää omaisuutta (muuta kuin museo-objekteja)

Heikkoudet

- päätösvalta perustuu enemmistöön, ei taloudellisiin painoarvoihin
- yhdistys ei ole tarkoitettu taloudelliseksi toimijaksi
- yhdistys voi olla heikko kantamaan taloudellisia velvoitteita
- ei ole tyypillisesti taloudellisen riskin otto-organisaatio
- käytännössä talousasioissa yhdistyksen vastuut epäselviä
- hallitus on usein liian suuri päätöksentekoon

Useilla museoilla on myös varsinaista toimintaa tukemassa *ystävähdistyksiä*, joissa henkilöjäsenet voivat toimia eri tavoin museon hyväksi. Erämuseo (työnimi) -toiminnassa voisi olla hyvä tapa organisoida vapaaehtoistoimintaa ystävähdistyksen kautta. Sekä metsästyks-, että kalastuspuolella on mukana nykyisissä yhdistyksissä aktiiveita, joiden innostuksesta ja asiaan perehtyneisyydestä olisi varmasti iloa myös museolle. Ystävähdistysten toimet museoilla voivat olla hyvin moninaisia. Riippuen toimijoiden innostuksesta ja käytettävissä olevista resursseista, hyviä käytänteitä löytyy varmasti malliksi museoverkoston kautta.

6.4 Kiinteistö ja sijainti

Kiinteistö, jossa Suomen Metsästysmuseumo tällä hetkellä toimii, tarjoaa oivallisen perustan myös Erämuseon (työnimi) toiminnalle. Tilat eivät sellaisenaan luonnollisestikaan ole riittävän kokoiset museoiden yhdistymisen näkökulmasta. Kiinteistökysymystä ja -tarpeita on avattu hiukan laajemmin kappaleessa 4. *Katsaus taustoihin ja nykytilaan*. Yksi toimenpide-ehdotuksissa esitetyn perustamishankkeen aikaansaannoksista tuleekin olla yhteisen tilatarvekartoituksen ja tarkemman, laajennustarpeen sisältävän kiinteistösuunnitelman laatiminen kiinteässä yhteistyössä omistajatahon, eli Riihimäen kaupungin ja asiantuntijoiden kanssa.

Tässä kohtaa erityisesti on mainittava kaupungin suunnitelmissa esillä ollut mahdollisuus kokoelma- ja tai museokeskuksen rakentamiselle. Ajatus on erittäin kannatettava monestakin syystä ja ehdottomasti tähän keskusteluun ja suunnitteluun toivotaan mukaan otettavaksi jo alkuvaiheissa myös Metsästysmuseumo ja mahdollisesti tuleva Erämuseumo (työnimi).

Riihimäen kaupungin Martti Pitlillä teettämässä *Museoselvityksessä* on pohdittu myös kaupungin osalta kiinteistöyhtiön perustamiseen liittyviä näkökohtia. Myös tämä ajatus kannattaa huolella pohtia läpi yhdessä kaupungin edustajien kanssa osana Erämuseon (työnimi) tilatarveselvitystä ja kiinteistöön liittyviä analyysejä.

Kokonaan uuden kiinteistön rakentaminen Erämuseon (työnimi) tarpeisiin näyttäyty epärealistisena vaihtoehtona tämän hetkisen tietämyksen valossa.

6.5 Riski- ja vaikutusarviot

Erämuseumo (työnimi) -konseptia pohdittaessa voidaan nähdä muutamia riskitekijöitä.

Aivan ensinnä, mikäli Metsästysmuseumoyhdistyksen ja Kalastusmuseumoyhdistyksen hallitukset eivät näe yhdistymistä kannatettavana asiana, kaatuu hanke jo aivan alkumetreille eikä ole mielekästä tehdä jatkovalmisteluita. Alustavien keskusteluiden pohjalta voidaan kuitenkin arvioida, että yhdistymiselle myönteinen tahtotila hallituksista on löydettävissä keskusteluissa.

Toiseksi, mikäli perustamishankkeelle (toimenpide-ehdotuksissa) ei saada riittävää rahoitusta ja/tai projektin tehtäviin ei löydy riittävän ammattitaitoisia henkilöitä, voi hanke jäädä torsoksi tai kokonaan toteutumatta. Tämä olisi negatiivinen signaali myös varsinaisen toiminnan käynnistämisen suuntaan ja tällöin pitää arvioida kriittisesti käynnistämistä.

Kolmanneksi, perustamishankkeen tavoite on varsinaisen museotoiminnan käynnistäminen. Tämä puolestaan edellyttää pitkäjänteisen rahoitusmallin ratkaisemista. Jotta neuvotteluja voidaan käynnistää, täytyy ensin olla uskottava strategia, pitkän tähtäimen suunnitelma, konsepti ja rahoitusmalli. Näiden rinnalla myös tilatarvekartoitus, suunnitelma ja kustannusarvio mahdollisesta uudisrakentamisesta. Näiden valmisteluun tarvitaan riittävästi aikaa ja asiantuntemusta, joten tämän vuoksi erillinen perustamishanke on tarpeellinen.

Metsästyksen liittyvän kulttuuriperinnön museoammatillinen hoito ja esittely on ratkaistu esimerkillisellä tavalla siten, että osa museon saamasta valtionrahoituksesta ohjautuu toimialalta itseltään ns. metsästyskorttivaroista. Tämä on myös lakiin kirjattuna. Jotta kalastukseen liittyvän kulttuuriperinnön tallentaminen ja säilyttäminen tuleville sukupolville sekä sen esittely voitaisiin hoitaa tasavertaisella tavalla metsästyksen kanssa, tarvittaisiin lakiuudistus, johon kirjataan mahdollisuus käyttää kalastonhoitovaroja kalastusmuseotoimintaan. Tähän puolestaan tarvitaan poliittista yksituumaisuutta, jotta museotoiminnan kannalta elintärkeä päätös saataisiin aikaiseksi.

Riskejä sisältyy myös kalastusmuseoyhdistyksen hallussa olevien kokoelmien kohtaloon. Pieni yhdistys on urheasti ylläpitänyt ja kartuttanut kokoelmia, toimittanut julkaisuja ja edistänyt kalastusmuseoasiaa moni tavoin. Tehtävä on ollut kunnianhimoinen ja jäsenkunnan resurssit huomioiden vähintäänkin haastava. Ei voi olla yksittäisen pienen yhdistyksen vastuulla näin merkittävän kalastuskulttuuriin liittyvän historiallisen kokoelman ylläpito, vaan siihen tarvitaan myös yhteiskunnan apua. Yhdistyksen jäsenistön ikääntyessä ja projektirahoitusmahdollisuuksien vähentyessä on suurena vaarana se, että kokoelmasta ei pystytä enää pitämään huolta eikä ylläpitämään myöskään varastotiloja. Myös monet pienet kalastusmuseokohteet ovat osittain saman tilanteen edessä, ja tästäkin syystä olisi todella tärkeää saada valtakunnallinen museotoimija kalastusperinteemme ja siihen liittyvien kulttuurihistoriallisten aineistojen tallentajaksi. Erämuseo(työnimi) -konsepti toisi omalta osaltaan ratkaisun tähän pulmaan.

Jotta riskien toteutuminen voitaisiin välttää, on toimenpide-ehdotukset laadittu osakokonaisuuksittain ja laadittu viitteellinen aikataulut. Näin riskit ovat helpommin hallitavissa. On erittäin perusteltua luoda etenemisen väliportaaksi perustamishankkeen kaltainen projekti, koska normaalin museotyön rinnalla on erittäin haasteellista kaiken muun työn ohella viedä hanketta eteenpäin.

Museoalan näkökulmasta uuden Erämuseo (työnimi) -konseptin perustamisella olisi hyvin myönteisiä vaikutuksia ja siinä voidaankin nähdä myös vahvaa odotusarvoa sisältöjen kehittämisen osalta. Yhdistysmispäätöksellä ja lisärahoituksella vahvistettaisiin jo olemassa

olevan, hyvin hoidetun ammatillisen museon (Metsästysmuseum) resursseja ja toimialuetta saataisiin samalla laajennettua siten, että se mahdollistaa tulevaisuudessa entistä vaikuttavamman museotoiminnan. Myös tällä hetkellä puutteellisesti hoidettu, suomalaisille tärkeä ja laajalti kiinnostava kulttuuriperinnön osa-alue kalastus saataisiin vahvemmin ammatillisen museotoiminnan piiriin. Myös tallennustyönjaon ”mustia aukkoja” saataisiin näin paikattua. Erämuseon (työnimi) perustamisen voidaan nähdä monelta osin tukevan museopoliittisia linjauksia.

Metsästyksen, kalastuksen ja eräkulttuurin ja -talouden parissa toimivien yritysten ja yhteisöjen näkökulmasta oman alan laadukas, kiinnostava ja aktiivisesti toimiva museo on ehdottomasti voimavaratekijä. Olisi tärkeä, että toimialalla nähtäisiin museoissa oleva, osin alihyödynnetty potentiaali yhteistyökumppanina. Museaaliseen toimintaan liittyvien lakisääteistenkin alakohtaisten erityistehtävien rinnalla museolla voisi olla tärkeä rooli esim. nuorisoviestinnässä, tapahtumajärjestelyissä, kansainvälisissä yhteyksissä, tai yhteisöjen historia- ja perinnehankkeissa. On nähtävissä myös paljon yhtäläisyyksiä asioissa, missä museo voisi auttaa omalla työllään toimialoilla kirjattuja strategioita ja tavoitteiden toteutumista. Tärkeätä olisi myös huolehtia siitä, että alalla opittaisiin tuntemaan museotoiminnan luonnetta ja saataisiin aikaan elävä, toiminnallinen ja luonteva vuorovaikutus.

Oli ilahduttava huomata, kuinka vahvasti kulttuuri- ja luontoaspektit ovat mukana sekä Riihimäen kaupungin, että Hämeen liiton strategioissa ja toimintalinjauksissa. Erämuseon (työnimi) perustamisen voidaankin katsoa olevan monella tavoin täsmätoimintaa näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi digitalisaatioon ja tutkimukseen liittyvät painopistealueet antavat merkittävää potentiaalia museon toiminnan sisältöjä suunniteltaessa. *Aluetaloudelliset* positiiviset vaikutukset ovat näin ollen selkeitä ja huomattavia.

Ympäristö- ja tasa-arvoaikutukset ovat neutraaleita tai positiivisia. Museotoiminnassa on sisäänkirjoitettuna arvot ja tavoitteet kestävästä kehityksestä, eettisestä ja ekologisesta tavasta tehdä. Myös pyrkimys tasa-arvoiseen ja demokraattiseen toimintaan ovat vahvasti läsnä. Museoiden työ tähtää sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvoinnin lisääntymiseen sekä yhteisön jäsenten henkisen pääoman kasvattamiseen.

7 Kohti yhteistä erämuseota

7.1 Toimenpide-ehdotukset ja niiden aikajänne

1. Toimenpide-ehdotus: AIESOPIMUS JA HANKEVALMISTELU

Suomen Metsästysmuseoyhdistyksen ja Suomen Kalastusmuseoyhdistyksen hallitusten olisi hyvä järjestää suunnittelukokous yhteisen tahtotilan selvittämiseksi Riihimäelle nykyisen Suomen Metsästysmuseon alueelle sijoittuvan Erämuseo -kokonaisuuden tiimoilta.

Tavoite

Aiesopimus Erämuseo (työnimi) -hankkeen käynnistymisestä ja hankesuunnitelman laatiminen, hankerahoituksen hakeminen ja hankkeen käynnistäminen.

Aikajänne

kevät/kesä 2019

Vastuutaho

Suomen Metsästysmuseo(hallitus ja museonjohtaja) ja Suomen Kalastusmuseoyhdistys (hallitus ja toiminnanjohtaja)

2. Toimenpide-ehdotus: PERUSTAMISHANKE

Suomen Metsästysmuseo ja Suomen Kalastusmuseoyhdistys käynnistävät yhteisen kaksivuotisen hankkeen Erämuseo (Työnimi) toiminnan eteenpäin saattamiseksi. Hankkeen päätoimijana olisi hyvä olla ammatillisena toimijana Metsästysmuseo.

Hankkeen henkilöresurssi olisi noin 2 x 2 htv. Hankkeessa tulisi olla päätoiminen projekti-päällikkö ja hänen lisäksi substanssista perillä oleva projektitutkija.

Hankkeen rahoituksen ydin voisi muodostua toimijoiden työpanoksen lisäksi kolmikanta-periaatteella opetus- ja kulttuuriministeriöltä, maa- ja metsätalousministeriöltä ja Hämeen liitolta (Riihimäen kaupunki) haettavan hankerahoituksen turvin.

Erämuseo -konseptin vaihtoehtoja ja optioita on laajemmin pohdittu kappaleessa 6. Hankkeen aikana selvitetään, sovitaan ja päätetään yhteiset tavoitteet ja hallinnolliset menettelytavat ainakin asiakokonaisuuksille, jotka ovat myöhemmin mainittu toimenpide-ehdotuksina 3–8:

Hankkeen kustannukset koostuisivat:

Palkat	190 000 euroa
Tilakustannukset (esim. kokoelmien käsittelyyn ja työskentelyyn tarvittavat tilat)	25 000 euroa
Matkakulut	20 000 euroa
Asiantuntijapalvelut	25 000 euroa
Hallinnon yleiskulut 15 %	39 000 euroa
Yhteensä	299 000 euroa

Tavoite

Erämuseon (työnimi) varsinainen toiminta käynnistyy vuonna 2021

Aikajänne

Talvi 2019/20–talvi 2022

Vastuutahot

Suomen Metsästysmuseumo ja Suomen kalastusmuseumoyhdistys
Rahoitus-, asiantuntijuus- ja valmisteluyhteistyö ja konsultaatio: OKM, MMM, Hämeen liitto, Riihimäen kaupunki ja Museovirasto, asiantuntijat

2 a) Toimenpide-ehdotus: "ERÄMUSEO -OPERAATTORI"

Erämuseo (Työnimi) -konseptin operatiivisen toiminnan ja hallinnon virtaviivaistamiseksi on luontevaa ja perusteltua, että on olemassa vain yksi juridinen, yleishyödyllinen toimija. Tähän voidaan päätyä fuusion (Kalastusmuseumoyhdistys fuusioidaan Metsästysmuseumon taustayhdistykseen) tai kokonaan uuden juridisen toimijan perustamisen kautta. Selvitetään ja ratkaistaan museon taustayhteisön l. operaattorin hallinnollinen muoto.

Eriyksen tärkeä on sopia ja varmistaa se, että nykyinen Metsästysmuseumon rahoitusrakenne ei vaarannu millään muotoa järjestelyistä ja että hallinnointi on muutoinkin sujuvaa.

Päätöksenteon tueksi arvio eri vaihtoehtojen toteuttamistavoista ja vaikutuksista olisi hyvä teettää ko. kysymyksiin erikoistuneiden, yhdistyslakiin perehtyneiden asiantuntijoiden avulla.

Tavoite

”Erämuseo -operaattori” perustaminen

Aikajänne

Hankkeen aikana

Vastuutahot

Suomen Metsästysmuseum, Suomen kalastusmuseumyhdistys, konsultaatio: OKM, MMM, Museovirasto, juridiset asiantuntijapalvelut

2 b) Toimenpide-ehdotus: SISÄLTÖJEN MÄÄRITTELY

Toimijoiden tulisi yhdessä pohtia yhteisen Erämuseon (Työnimi) sisältö ja tehtävät. Ajallisesti tämä tulee tehdä hankkeen alkuvaiheissa, koska se vaikuttaa oleellisesti myös tilayms. suunnitteluun. Museolle tulisi yhdessä laatia toiminta-ajatus, arvot, visio, strategia sekä pitkän tähtäimen suunnitelma.

On varmasti tarpeen ottaa myös kantaa siihen, kuinka paljon toimintaa tehdään fyysisesti paikan päällä ja minkälaista digistrategiaa noudatetaan saavutettavuuden ja vaikuttavuuden parantamiseksi.

Kaikessa toiminnassa olisi tärkeätä huomioida valtakunnallinen tai siihen pyrkivä toiminnan taso ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus omalla toimialalla, sekä kansainväliset mahdollisuudet.

E erityisen tärkeä on myös huomioida ja rakentaa toimiva verkosto metsästys- ja kalastuskulttuuriin niveltävien muiden museo- ja luontokeskustoimijoiden kanssa.

Tulevaisuuden suunnittelun osalta keskustelun käyminen ja mahdollisesti jopa päätöksien teko myös siitä, millaisia muita toimialueita museolla metsästys-, kalastuskulttuurin ohella voisi laajentuakseen olla? (esim. suurpetokuvaus, luontokuvaus, villiruoka, luonnontimet, yksilöt luonnon kestävyden ja monimuotoisuuden vaalijoina (vrt. riistanhoito ja kalastonhoito), luontoliikkujat ja -harrastajat, luontomatkailu, ympäristöteemat, ruoka-teemat, riista-, kala-, villiruoan arvoketjut, ruokaa ekologiselta ja eettiseltä arvopohjalta, luontokoulu- ja eräkummitoiminta, laajennettu tieto- ja koulutuspalvelu yhdessä järjestöjen kanssa etc...)

Tavoite

Rakennetaan alusta asti valtakunnallisen vastuumuseon kriteerit täyttävää toimintaa ja tehtäväkokonaisuuksia.

Aikajänne

Hankkeen aikana

Vastuutahot

”Erämuseo -operaattori”/Suomen Metsästysmuseum, Suomen kalastusmuseumyhdistys
Konsultaatio: OKM, MMM, Museovirasto, Museoliitto, Metsähallitus, sidosryhmät

2 c) Toimenpide-ehdotus: TILASELVITYS JA -RATKAISUT

Sekä Metsästysmuseumolla, että Kalastusmuseumyhdistyksellä on olemassa muutos- ja uudistustarpeita tilojen suhteen. Myös lisätiloille on selkeä tarve, nykyiset tilat ovat riittämättömät ja osin myös tarkoitukseen sopimattomat.

Mikäli Erämuseo Riihimäelle Metsästysmuseumon yhteyteen ja tiloja hyödyntäen päätetään toteuttaa, käynnistetään heti hankkeen alkuvaiheissa museumon tilatarvekartoitus ja tilankäyttösuunnitelma sekä kustannuslaskenta ja rahoituslaskelmat. Kokonaisuuteen sisällytetään näyttely-, yleisö- ja kokoelma-, kokous- ja taustatilat sekä piha-alue suunnittelu.

Metsästysmuseumon kiinteistön omistaa Riihimäen kaupunki. Kiinteistöön liittyvät suunnitelmat tuleekin laatia kolmikantaisesti, kaupunki omistajana, kiinteistöalan asiantuntijat ja museoammattilaiset tilojen loppukäyttäjinä.

Riihimäen kaupungissa on tehty selvitys ja valmisteilla jatkotoimet museotoimen organisoimista ja siihen liittyen esillä on ollut myös ajatus museokeskuksesta ja kokoelmakeskuksesta. Riihimäen kaupungin näkökulmasta päätöksentekoon vaikuttanee oleellisesti vielä kesken oleva Lasimuseumon erikoismuseo-/vastuumuseostatuksen käsittely.

Erämuseumon (työnimi) ja Riihimäen kaupungin tulisikin erittäin tiiviissä yhteistyössä ja nopealla aikataululla käydä kokonaisuus läpi ja tehdä tarvittavat päätökset, jotta optimaaliset synergiaedut suunnitelmien toteutuessa saavutetaan.

Museo- ja/tai kokoelmakeskus toteutuessaan olisi erittäin hyvä ratkaisu Erämuseumon (työnimi) ja Riihimäen museoiden yhteistyön näkökulmasta. Museoiden hyvinkin tiiviille yhteistyölle myös toiminnan tasolla olisi löydettävissä useita synergiaetuja (esim. tila- ja henkilöstöressurssien tehokkaampi ja laadukkaampi käyttö, parempi viestinnän volyyymi, tapahtumayhteistyö, toiminnan resurssiviisaat ratkaisut).

Tavoite

Museotoimintaan suunnitellut tarkoituksenmukaiset kiinteistöratkaisut ja sujuvat asiakaskokemukset.

Aikajänne

Hankkeen aikana

Vastuutahot

”Erämuseo”-operaattori/Suomen Metsästysmuseum, Suomen kalastusmuseumoyhdistys, Riihimäen kaupunki, asiantuntijatahot

2 d) Toimenpide-ehdotus: RAHOITUSMALLI

Selvitetään Erämuseon (työnimi) rahoitustarve ja laaditaan pitkän aikavälin rahoitussuunnitelma. Perustana Metsästysmuseumin nykyinen rahoituspohja, jota täydennetään toimialuelaajennuksen mukanaan tuomilla resurssitarpeilla.

Arvio henkilöstöressurssien lisästarpeesta nykyiseen Metsästysmuseumin htv-toteumaan on 3-5 htv. Laajempi tallennusvastuu ja monialaisemmat näyttely- ja yleisötyötävät tuovat omalta osaltaan tilakustannuksia ja menolisäystä. Arvio on riippuvainen siitä, kuinka paljon yhteistyötä voidaan tehdä Riihimäen museoiden kanssa.

Rahoitusmalli tulisi rakentaa realistiseksi ja kannustavaksi siten, että mukana on oma varainhankinta, valtionavustukset, kunta sekä toimiala.

Tavoite

Erämuseon (työnimi) toiminnan edellyttämien ja riittävien resurssien varmistaminen toiminnan vakiinnuttamiseksi.

Aikajänne

Hankkeen aikana

Vastuutahot

”Erämuseo”-operaattori/Suomen Metsästysmuseumoyhdistys, Suomen kalastusmuseumoyhdistys, Riihimäen kaupunki (kiinteistö)

Konsultaatio: OKM, MMM, Hämeen liitto, Museovirasto, sidosryhmät

2 e) Toimenpide-ehdotus: KALASTUSKOKOELMAT TALTEEN

Suomen Kalastusmuseoyhdistyksen hallinnassa ja omistuksessa olevan vanhan, laajan ja merkittävän kokoelman siirtäminen ammatillisen museotoiminnan piiriin on erikseen huomioitava ja päätettävä asia. Kokoelma sisältää esine-, kuva-, filmi-, arkisto- ja pienpainateaineistoa sekä kirjoja.

Kokoelmien säilyttämisen, saatavuuden ja käytön sekä valtakunnallisen kokoelmayhteistyön näkökulmasta tämän kysymyksen ratkaiseminen on ensiarvoisen tärkeää.

Kalastukseen liittyviä kokoelmia on eräillä maakunta- ja paikallismuseoilla, Forum Marinumilla sekä yksityisillä yhdistyksillä ja yhteisöillä. Suomen Kalastusmuseoyhdistys on tehnyt ansiokasta työtä tämän tiedon kartuttamiseksi ja ylläpitämiseksi ja tieto on yksilöitynä löydettävissä eri selonteoista.

Tavoite

Arvokas kalastukseen liittyvä kokoelma ammatillisen museotoiminnan piiriin ja saavutettavuuden parantaminen.

Aikajänne

Hankkeen aikana

Vastuutahot

”Erämuseo”-operaattori/Suomen Metsästysmuseum, Suomen kalastusmuseoyhdistys
Konsultaatio: Museovirasto, OKM

2 f) Toimenpide-ehdotus: TULEVAISUUSVERSTAS

Järjestetään yhteisöllinen tulevaisuusverstas sidosryhmien kanssa. Tarkoituksena pohtia Erämuseon (työnimi) roolia eräklusterin toimijana ja ideoidaan mahdollisuuksia asiantuntijapalveluiden tarjoajana. Yhteistyön kehittäminen ja palvelumuotoilu siten, että positiivisia vaikutuksia olisi myös museon omaan varainhankintaan. Olisi tärkeätä, että toimiala kokee museon omakseen ja toimintaa voidaan kehittää yhteistyössä.

Tavoite

Kiinteän ja toiminnallisen yhteistyön rakentaminen toimialan sisällä.

Aikajänne

Hankkeen aikana

Vastuutahot

”Erämuseo”-operaattori/Suomen Metsästysmuseum, Suomen kalastusmuseoyhdistys, sidosryhmät

3. Toimenpide-ehdotus: MUSEOTOIMINNAN VAKIINNUTTAMINEN

Käydään laajapohjaiset neuvottelut mahdollisten rahoittajatahojen kanssa ja laaditaan dokumentit siten, että hankkeen päätyttyä voidaan luontevasti siirtyä jatkamaan perusrahoituksen turvin varsinaista museotoimintaa. Perusrunkona tulisi säilyttää Metsästysmuseon nykyinen rahoitusrakenne (valtionavustukset MMM ja OKM). Toimialan laajennuksen (kalastus- ja eräkulttuuri) myötä OKM:n valtionosuusjärjestelmän kautta lisäystarve olisi 2 htv:ta ja tämän lisäksi vastaavasti MMM:n hallinnon alalta soveltuville momenteille (kts. 4. toimenpide-ehdotus) vähintään OKM:n rahoitusosuutta vastaava määräraha. Lisäksi toimialan yhteistyökumppaneiden ja Riihimäen kaupungin osallistumisen kautta tarvitaan resurssia toiminnan turvaamiseksi.

Tavoite

Museotoiminnan jatkuvuuden takaaminen.

Aikajänne

Neuvottelut ja rahoitushaut 2020-2021, museon lanseeraus vuonna 2022.

Vastuutahot

”Erämuseo”-operaattori / Suomen Metsästysmuseo, Suomen kalastusmuseoyhdistys
Konsultaatio: OKM, MMM ja sidosryhmät, Hämeen liitto, Riihimäen kaupunki

4. Toimenpide-ehdotus: TOIMIALAN TUKI MUSEOLLE

Riistasektorin puolella harrastajakunnalta, eli metsästäjiltä kerätään riistanhoitomaksua. Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha, joka vastaa vähintään sitä määrää, minkä kolmen edellisen vuoden metsästäjämäärien perusteella arvioidaan samana vuonna kertyvän riistanhoitomaksuina. Tästä määrärahasta osoitetaan Suomen riistakeskukselle ja riistanhoitoyhdistyksille valtionosuus. Lakiin riistanhoitomaksuista ja pyyntilupamaksuista on kirjattu myös, että määrärahaa voidaan osoittaa Metsästysmuseon toiminnan rahoittamiseen ja eräisiin muihin nimettyihin kohteisiin. Suomen Metsästysmuseolle maa- ja metsätalousministeriön kautta ohjattu määräraha on ollut vuosittain yli 400 000 euroa.

Kalastajilta kerätään vastaavasti kalastonhoitomaksua, jonka käytöstä on säädetty Kalastuslaissa. Laissa ei ole sen luontoista kirjausta, joka mahdollistaisi määrärahojen osoittamisen näistä varoista kalastusmuseotoiminnan avustamiseen.

Metsästäys- ja riistahallinnon piirissä metsästyksen liittyvän kulttuuriperinnön tallentamisen, hoidon ja esittelyn rahoituksesta on huolehdittu esimerkillisesti ja tämän rahoitusmallin jatkuvuus tulee taata poliittisessa päätöksenteossa. Kokonaisuuden ja yhdenvertaisuuden kannalta olisi erittäin tärkeä, että myös vastaava rahoitusinstrumentti voisi olla

huomioituna kalastonhoitomaksuihin liittyvässä lainsäädännössä ja osoitettavissa valtakunnallisen kalastusmuseotoiminnan avustamiseen.

Toimenpide-ehdotuksiin sisältyvän ajatuksen Erämuseosta (työnimi) toteutuessa, tuleekin selvittää, olisiko mahdollista tehdä Kalastuslakiin ns. metsästyskorttivarojen käyttöön verrattavia, kalastukseen liittyvän, valtakunnallisesti toimivan ammattimaisen museon taloudellisen tukemisen mahdollistavia muutoksia.

Mikäli tämä ei ole mahdollista, tulee kartoittaa laajasti vaihtoehtoisia keinoja riittävän, pitkäjänteisen taloudellisen resurssin kohdentamiseksi Erämuseon (työnimi) rahoitukseen.

Toimimalla näin voidaan turvata em. toimialojen rikkaasta aineellisesta ja aineettomasta kulttuuriperinnöstä huolehtiminen ja niiden välittäminen jälkipolville kestäväällä tavalla ja pitkäjänteisesti, tulevaisuutta rakentaen. Erikoismuseotoiminnan kannalta on myös ensiarvoisen tärkeätä, että ns. oma toimiala on tiiviissä ja hyvässä keskusteluyhteydessä museoammattilaisten kanssa ja toiminta on aidosti vuorovaikutteista.

Nämä toimet vaativat toteutuakseen myös poliittista päätöksentekoa ja päättäjille onkin hankittava riittävä määrä tietoa päätöksenteon tueksi.

Tavoite

Kalastukseen liittyvän kulttuuriperinnön säilymisen turvaaminen sekä siihen liittyvän museotoiminnan pitkäjänteisen rahoituksen varmistaminen.

Aikajänne

Lainsäädäntöprosessi määrittää aikataulutuksen, asian edistäminen aloitettava mahdollisimman pian

Vastuutahot

”Erämuseo”-operaattori / Suomen Metsästysmuseum, Suomen kalastusmuseoyhdistys, OKM, MMM, Hämeen liitto, Riihimäen kaupunki ja sidosryhmät, kansanedustajat ja muut poliittiset toimijat

7.2 Lopuksi

Olen toiminut museoalalla eri rooleissa ja jo pitkään seurannut kalastukseen liittyvän kulttuuriperinnön tallentamiseen ja esittelyyn liittyvää keskustelua, joka on jatkunut jo oikeastaan vuosikymmeniä. Sävyjä keskusteluun on tuonut välillä muutamien eri yksityisten yhteisöjen ponnistukset sisävesikalastukseen keskittyvien museoiden perustamishankkeiden tiimoilta. Kuten selvityksessä on pyritty tuomaan ilmi, kalastuksen merkitys ennen ja nyt, elinkeinona, leivän jatkeen ja särpimen tuojana kotitalouksille, tärkeänä harrastuksena tai ammattina, suomalaisuuden ja luontosuhteemme rakennusaineena, on suuri ja ansaitisi tulla esitellyksi museokontekstissa valtakunnallisella tasolla. Toisaalta ajatus Erämuseosta (työnimi) ja sen myötä tulevasta toimialalaajennuksesta johdattaisi Metsästysmuseon selkeästi kasvupolulle.

Selvityksen laatijan ominaisuudessa toivon lämpimästi, että tämä jo pitkään vireillä ollut aie näiden kahden sielun veljen yhdistymisestä voitaisiin toteuttaa. Tämä ei kuitenkaan onnistu vain kahden museoyhdistyksen voimin, vaan voimakasta tukea tarvitaan sektori-ministeriöltä (MMM), museotoiminnasta vastaavalta ministeriöltä (OKM), maakunnalta, Riihimäen kaupungilta ja molemmilta toimialoilta. Erämuseo (työnimi) ratkaisi monta avointa kysymystä ja toimisi vahvana elinvoimatekijänä alueellaan.

Niin kuin entisaikojen eränkävijät ja varmasti nykyisetkin ovat toivoneet Tapiolta ja Ahdilta suopeutta saloille ja selille suunnatessaan, toivon minäkin menestystä tälle Erämuseo-hankkeelle!

Liitteet

LIITE 1. Selvitystyön aikana tehdyt haastattelut

Ohjausryhmän kokoonpano:

Ruusila, Vesa, erätalousneuvos, maa- ja metsätalousministeriö (puheenjohtaja)

Kostet, Juhani, pääjohtaja, Museovirasto

Lappalainen, Ari, toiminnanjohtaja, Suomen Kalastusmuseoyhdistys

Mattila, Mirva, kulttuuriasiainneuvos, opetus- ja kulttuuriministeriö

Pitkänen, Janne, erityisasiantuntija, maa- ja metsätalousministeriö

Salonen, Päivi, kulttuuriasiainneuvos, opetus- ja kulttuuriministeriö

Selén, Roni, erityisasiantuntija, maa- ja metsätalousministeriö

Uotila-Laine, Anne, museonjohtaja, Suomen Metsästysmuseum

Ohjausryhmän kokoukset:

26.09.2018	MMM:n ja OKM:n edustajien tapaaminen, keskustelu hankkeen sisällöstä ja selvityshenkilön tehtävistä
09.11.2018	Ohjausryhmän kokous, Maa- ja metsätalousministeriö
12.12.2018	Ohjausryhmän kokous, Kansallismuseo
11.1.2019	Ohjausryhmän kokous ja Riihimäen kaupungin edustajien tapaaminen, Suomen Metsästysmuseum
4.3.2019	Ohjausryhmän kokous, Maa- ja metsätalousministeriö
4.4.2019	Ohjausryhmän kokous, raportin käsittely, Maa- ja metsätalousministeriö

Selvityshenkilö on käynyt keskusteluja selvityksessä mukana olevien avaintoimijoiden, keskeisten sidosryhmien edustajien ja asiantuntijoiden kanssa. Myös ministeriöiden ja Museoviraston edustajia on kuultu. Keskustelut on käyty osin ns. yksilöhaastatteluina, osin muutaman hengen ryhmissä. Osa keskusteluista on käyty puhelimitse.

Haastatellut henkilöt:

Ahonen, Anna-Mari, maakuntajohtaja, Hämeen liitto
Allonen, Pekka, amanuessi, Suomen Metsästysmuseumo
Anttila, Vesa, amanuessi, Suomen Metsästysmuseumo
Kallio, Kalle, museonjohtaja, Työväenmuseumo Werstas, erikoismuseoselvityksen (2012) selvitysmies
Karttunen, Vesa, toiminnanjohtaja, Kalatalouden Keskusliitto
Koivisto, Stina, hallituksen pj. Suomen Kalastusmuseumoyhdistys ja Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö
Kostet, Juhani, pääjohtaja, Museovirasto
Kosunen, Mirjam, museonjohtaja, Riihisaari – Savonlinnan maakuntamuseumo
Kuparinen, Kari, R&D Director, Sako Oy ja hallituksen pj, Suomen Metsästysmuseumo ry
Lappalainen, Ari, toiminnanjohtaja, Suomen Kalastusmuseumoyhdistys ry
Leppäranta, Marina, talous- ja hallintopäällikkö, Riihimäen Messut Oy
Levä, Kimmo, pääsihteeri, Suomen Museoliitto
Liimatainen, Kirsi, intendentti, Riihisaari – Savonlinnan maakuntamuseumo
Louekari, Sami, museonjohtaja, Suomen maatalousmuseumo Sarka
Maijala, Tapio, toimitusjohtaja, Forum Marinum
Mamia-Walther, Hanna, museonjohtaja, Riihimäki
Manninen, Ninni, toimitusjohtaja, Riihimäen Messut Oy
Marttinen, Markku, toiminnanjohtaja, Suomen Vapaa-ajankalastajien keskusjärjestö
Mattila, Hannu, rakennuspäällikkö, Riihimäen kaupunki
Mattila, Mirva, kulttuuriasianneuvos, OKM, Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto (KUPO), Taitteen ja kulttuuriperinnön vastuualue (TAKU)
Nahkuri, Mia, kaupunginhallituksen pj, Riihimäki
Peltonen, Jukka, intendentti, Suomen Metsästysmuseumo
Piltz, Martti, konsultti, selvitysmies, Riihimäen kaupungin museoselvitys
Pitkänen, Janne, erityisasiantuntija, MMM, Luonnonvaraosasto, erätalousyksikkö
Ruusila, Vesa, yksikön päällikkö/Erätalousneuvos, MMM, Luonnonvaraosasto, erätalousyksikkö
Salonen, Päivi, kulttuuriasianneuvos, OKM, Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto (KUPO), Taitteen ja kulttuuriperinnön vastuualue (TAKU)
Selén Roni, erityisasiantuntija, MMM, Luonnonvaraosasto, erätalousyksikkö
Siitari, Heli, toiminnanjohtaja, Suomen Metsästäjäliitto

Simenius, Teemu, järjestöpäällikkö, Suomen Metsästäjäliitto
Sulkko, Sami, kaupunginjohtaja, Riihimäen kaupunki
Uotila-Laine, Anne, museonjohtaja, Suomen Metsästysmuseo
Varjo, Jari, johtaja, Suomen Riistakeskus
Vetikko, Jaana, tiedottaja, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö
Vilkuna, Janne, professori, Jyväskylän yliopisto, museologian laitos
Väisänen, Jarmo, erätalouspäällikkö, Metsähallitus ja hallituksen jäsen
Metsästysmuseoyhdistys
Äänismaa, Pekka, johtaja, LUSTO – Suomen Metsämuseo

Tämän lisäksi kollektiivisesti on kuultu seuraavia tahoja:

Suomen Metsästysmuseo ry:n hallitus, 26.11.2018

Suomen Kalastusmuseoyhdistys ry:n hallitus 12.12.2018

LIITE 2. Käytetyt lähdemateriaalit ja tausta-aineisto

Toimijoittain aakkosjärjestyksessä:

Finlex.fi:

Laki riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain muuttamisesta

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110160>

Kalastuslaki

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150379>

Museolaki

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920729>

Hämeen liitto:

www.hameenliitto.fi

HÄME-OHJELMA 2018+

Maakuntasuunnitelma 2040, Maakuntaohjelma 2018–2021

Maakuntavaltuusto 27.11.2017

Kalatalouden keskusliitto:

www.ahven.net

LUKE, Luonnonvarakeskus:

www.luke.fi

Luonnonvarakeskuksen tilastopalvelut,

Kala ja riista, rakenne ja tuotanto

Sininen biotalous,

Verkkójulkaisu, Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 24/2016

Maa- ja metsätalousministeriö:

www.mmm.fi

Keskeinen lainsäädäntö

Erätalouteen liittyvän yritystoiminnan nykytila ja kehittämisedellytykset

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 40/2018

Toteuttaja: Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti

Pohja-Mykrä Mari, Matilainen Anne, Kujala Susanna, Hakala Outi, Harvio Viktor,

Törmä Hannu, Kurki Sami

Kansallinen metsästrategia 2025 – päivitys

Valtioneuvoston periaatepäätös 21.2.2019

Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2019:7

Maa- ja metsätalousministeriön STRATEGIA 2030

Maa- ja metsätalousministeriön vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategian tilannekatsaus ja päivitys, 2014

Metsähallitus:

www.luontoon.fi ja www.metsa.fi

Metsiin kadonneet – Valtion metsien kulttuuriperintökohteiden inventointihanke 2010–2015

Taivainen Jouni (toim.), Metsähallitus, Vantaa, 2016 Julkaisusarja: Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 73

Terveyttä ja hyvinvointia valtion mailta – tarkastelussa metsästäjät ja kalastajat, Kaikkonen Hannu, Rautiainen Mikko, Metsähallitus, Vantaa, 2014 Julkaisusarja: Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 209

Museovirasto:

www.nba.fi

<https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi>

<http://tako.nba.fi/tallennustyonjako>

Opetus- ja kulttuuriministeriö:

www.minedu.fi

Esittävän taiteen ja museoiden valtionrahoituksen uudistaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:1

Kansainvälistä huipputasoa edustava Arkkitehtuuri- ja designmuseo Helsinkiin

Selvitys toteuttamisen edellytyksistä ja tarvittavista toimenpiteistä

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:29

Mahdollisuuksien museo – Opetus- ja kulttuuriministeriön museopoliittinen ohjelma 2030

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:11, Mirva Mattila (toimittaja)

Valtakunnalliset erikoismuseot

Selvitys erikoismuseojärjestelmän tilasta ja tulevaisuudesta

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:27, selvitysmies Kalle Kallio

Riihimäen kaupunki:

www.riihimaki.fi

Riihimäen museoselvitys

Piltz, Martti, 31.7.2018

Riihimäki-strategia 2030

Politiikkaohjelmat (hyvinvointi-, ympäristö ja elinkeinopolitiikat)

Suomen Kalastusmuseoyhdistys ry – Finlands Fiskerimuseiföreningen rf.:

Kalastuskulttuurin tallennustyön järjestäminen – yhteistyötahojen kartoittaminen
raportti 12.2.2018/SKMY, Ari Lappalainen

SKMY:n aineiston dokumentointi sekä tallennustyön järjestäminen

Hankkeen loppuraportti

31.1.2017 Ari Lappalainen

SKMY:n aineistojen inventointi- ja dokumentointityö

Raportti 31.1.2018/SKMY

Ari Lappalainen

Suomen kalastusmuseon sisältö- ja toimintasuunnitelma

SKMY, MMM-Raportti 2011

Ari Lappalainen

Suomen kalastusmuseot – toiminta ja kehittäminen

Lappalainen Ari – Westman Kai

Julkaisu 20, 2012

Toimintakertomus ja tilinpäätös vuodelta 2017

Tilinpäätös 2018 (alustava)

Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto ry, LYKE-verkosto:

www.luontokoulut.fi

Suomen Metsästäjäliitto:

www.metsastajaliitto.fi

Suomen Metsästäjäliiton strategia 2019–2023

Suomen Metsästysmuseo – Finlands Jaktmuseum ry.:

www.metsastysmuseo.fi

Talousarvio 2019

Toimintakertomus 2017

Kuntoarvio Metsästysmuseo, Riihimäki

Vistark Oy, 1.2.–7.6.2018

Metsästysmuseon perusnäyttelyuudistus palvelumuotoilun näkökulmasta

Anttila Vesa, amanuenssi, opinnäytetyö, 2018

Suomen Museoliitto:

www.museoliitto.fi

Suomen Museoliitto 2023

Suomen museoliiton strategia 2018–2023

Toimintaympäristöanalyysi

Suomen riistakeskus:

www.riista.fi

Suomen vapaa-ajan kalastajien keskusjärjestö:

www.vapaa-ajankalastaja.fi

Vaasan yliopisto, Levón-instituutti:

Museoiden taloudellinen vaikuttavuus

Hannu Piekkola – Otto Suojanen – Arttu Vainio, Vaasa 2013

Ympäristöministeriö:

www.ym.fi

Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi,

Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön toimintaohjelma
2013–2020

**Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja
kestävän käytön strategiasta vuosiksi 2012–2020**

Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2019

- 1 Saaristo- ja vesistöaluepolitiikat Euroopassa -selvitys**
- 2 Saariselvitys 2018**
- 3 Uusi alku. Maatalous on myös tulevaisuuden elinkeino**
- 4 Kansallinen rapustrategia 2019–2022**
- 5 Keinoja orgaanisten lannoitevalmisteiden käytön edistämiseen**
- 6 En ny början. Jordbruk är också framtidens näringsgren**
- 7 Kansallinen metsästrategia 2025 – päivitys**
- 8 Finlands nationella skogsstrategi 2025 – en uppdatering**
- 9 Mahdollisuudet helpottaa epäorgaanisten lannoitteiden tuontia**
- 10 Maa- ja metsätalousministeriön tilinpäätös vuodelta 2018**
- 11 Kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman 2022 toimeenpanon tila**
- 12 Maaseutuohjelma 2014–2020 – neuvontatoimenpiteen arviointi**
- 13 Genetic resources policy of the Ministry of Agriculture and Forestry**

Maa- ja metsätalousministeriö

Hallituskatu 3 A, Helsinki
PL 30, 00023 Valtioneuvosto
mmm.fi

ISBN: 978-952-366-003-8 PDF

ISSN: 1797-397X PDF